

VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O. P. S., ČESKÉ BUDĚJOVICE

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

PROMĚNY PRAVICOVÉHO SPEKTRA ČESKÉHO
STRANICKÉHO SYSTÉMU

Autor práce: Jiří Brotánek

Studijní obor: Regionální studia

Forma studia: prezenční

Vedoucí práce: Mgr. Štěpán Strnad

Katedra: Katedra společenských věd

2012

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47b zákona č.111/1998 Sb. v platném znění.

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Štěpánu Strnadovi za cenné rady,
připomínky a metodické vedení práce.

ABSTRAKT

BROTÁNEK, J.: *Proměny pravicového spektra českého stranického systému* : bakalářská práce. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2012. s.50
Vedoucí bakalářské práce : Mgr. Štěpán Strnad

Klíčová slova: pravicové strany, politické strany, volby, stranický systém

Práce pojednává o proměnách pravicového spektra českého stranického systému. Nastiňuje průběh voleb. Zabývá se výsledky analýzy parlamentních voleb v letech 1990 – 2010. Vytváření nových stran, které ovlivnily volby i slučováním stran v koalici, a tak i porážkou vítězné levicové strany v posledních volbách. To vše závisí na volebním systému i chování voličů. Práce popisuje fungování politických stran. Objasňuje financování stran i jejich typologii. Znázorňuje proměny politických stran a problémy, s kterými se strany zabývají a jaké následně řeší. Srovnává rozdíly pravicových a levicových stran. Zabývá se jejich ideovou stabilitou či nestabilitou. Práce popisuje základy volebního inženýrství. Objasní nám historii politických stran i tzv. „postkomunistický systém.“

ABSTRACT

BROTÁNEK, J.. *Right - wing - changes of the czech party system* : Bachelor thesis. České Budějovice : The College of European and Regional Studies, o. p. s., 2012. p. 50 Supervisor : Mgr. Štěpán Strnad.

Key words: right-wing parties, political parties, election, party system

The work deals with the changes of the right-wing spectrum of Czech party system. Outlines the progress of the elections. It deals with the analysis results of parliamentary elections in the period 1990-2010. The creation of new parties, which have influenced the elections, and the merging parties in the Coalition, and the defeat of the winning left-wing parties in recent elections. It all depends on the electoral system and electoral behavior. The work describes the functioning of political parties. Explains the financing of parties and their typology. Represents a transformation of the political parties and the problems with which the parties concerned and which subsequently resolves. Compares the differences between right-wing and left-wing parties. It deals with their ideovou stability or instability. The work describes the basics of electoral engineering. To clarify for us the history of political parties and the so-called. "the post-Communist system".

OBSAH

OBSAH.....	6
ÚVOD	7
1 CÍL BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	8
2 Politické strany	9
2.1 Vznik politických stran	9
2.2 Definice politické strany	12
2.3. Vývoj a klasifikace politických stran	15
2.4. Financování politických stran	18
2.5. Funkce politické strany	19
2.6. Typologie politických stran.....	19
2.7. Historické proměny typů politických stran	21
2.8. Kritérium relevance	22
2.9. Proměny stranického systému – kontinuita a diskontinuita vývoje	23
3 Volby	25
3.1 Funkce voleb	25
3.2 Volební soustavy	25
4 Vývoj pravicových stran od roku 1990 až po současnost	34
4.1 Vliv voleb Poslanecké Sněmovny Parlamentu ČR na český stranický systém.....	34
4.2 Události po roce 1989	37
4.3 Volby v roce 1992 do Poslanecké Sněmovny	39
4.4 Volby v roce 1996 do Poslanecké Sněmovny	39
4.5 Volby v roce 1998 do Poslanecké Sněmovny	43
4.6 Volby v roce 2002 do Poslanecké sněmovny.....	44
4.7 Volby v roce 2006 do Poslanecké Sněmovny	44
4.8 Volby v roce 2010 do Poslanecké Sněmovny	45
Závěr.....	48

ÚVOD

V této práci se politika představí v různých směrech a vývojových stupních. Objasňuje působení a funkce politické strany. Přiblíží, jak se financují politické strany a z čeho se skládají. Práce ukazuje, co jsou to vlastně volby, proč jsou, jaké jsou jejich druhy a co přinášejí za výhody a nevýhody z pohledu malých nebo velkých politických stran.

Politikou strany můžeme rozumět pojmenování problémů a společného hledání řešení mezi protichůdnými zájmy cestou kompromisů, ale také aktivní účast na formování budoucnosti územně samosprávného celku.

Denně se k nám z různých médií snáší nepřehledné množství zpráv z politické sféry. Politický systém využívá těchto médií ve svůj prospěch a přesvědčení voličů, že oni jsou ti praví. Liší se v časové periodě podle potřeby zaujmout voliče v plošném měřítku, ať už v komunálních, či parlamentních volbách. Volbami rozumíme vyjádření sympatií voličů vůči jednotlivým politickým stranám v demokratickém státě. Volby jsou přímé, s rovnou vahou hlasu přímé a tajné. Ve většinovém systému voleb rozhoduje většinový poměr hlasů s heslem „vítěz bere vše“. Narozdíl od poměrného systému, kde každá strana má určitý podíl na rozhodování. Tento model je reprezentativnější a výhodný i pro menší politické strany. V systému je procentuální klauzule pro vstup do sněmovny parlamentu.

Každý politický systém má své „výhody“ i své „zápory“. Jednotlivci pak dle svých problémů se ztotožňují s programy jednotlivých stran. Mladí by preferovali na trhu práce jistotu stálého zaměstnání – hlavně absolventi, kterým se nedaří najít zaměstnání a staří – důstojný život (neplatit zdravotní pomůcky, nepřiplácet na léky, nezvyšování nájemného, cen energií atd.) Ne vždy však strany dodržují volební sliby a voliči se pak cítí podvedeni a zklamáni. Nebo politické strany „podobného programu“ vytvoří koalici a vítězná strana je poté odsunuta do pozadí. To vše přináší rozpaky mezi voliči, ale i z pohledu na náš stát změny v chování představitelů různých zemí. Naše země byla vždy plná odborníků a ti by měli být dobrými rádci zastupitelů, aby bylo dosaženo lepšího zviditelnění celého státu.

V současné době má rozhodující moc pravice a proto je potřeba se zabývat jejím vývojem a sledovat celkový vývoj politické scény.

1 CÍL BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Cílem bakalářské práce je na základě analýzy parlamentních voleb, jejich průběhu a výsledků v letech 1990 až 2010 prokázat proměny pravicového spektra českého stranického systému. Ve volbách jsou také vidět změny chování voličů. Veškerá data týkající se volebních výsledků jsou získávána z volebního serveru Českého statistického úřadu (www.volby.cz), v podobě upravené autorem. Server totiž při zaokrouhlování na dvě desetinná místa systematicky zaokrouhluje k nižší hodnotě, což v důsledku vede k situaci, kdy součet procent volebních výsledků jednotlivých stran je v řádu desetin procenta vzdálen od 100 %. Proto zaokrouhlení se tak liší v řádu setin procenta.

V bakalářské práci věnované proměnám pravicového spektra českého stranického systému se autor zabývá jako dílčího cíle typologií stranických systémů v jeho vývojových souvislostech. Autor se též zabývá aktuálním tématem: jakým způsobem ovlivnily výsledky voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky v květnu 2010 podobu i vývojové tendence českého stranického systému.

Dílčím cílem jsou faktory ovlivňující výsledky voleb. Práce se věnuje volebnímu inženýrství, a to velikosti volebního obvodu, volební formulí, uzavírací klauzulí, počtu úrovní volebních obvodů, počet skrutinií. Zabývá se vlivem komponentů na podobu stranické soustavy.

Je zde popsán vznik politických stran, fungování politických stran a jejich financování. Zabývá se též klasifikací politických stran. V práci jsou zmíněny i funkce strany a popsány proměny stranického systému. Zmínka je i o historii politických stran, jejich typech a přeměnou, či rozštěpení části politických pravicových stran a jejich následná obnova.

2 Politické strany

2.1 Vznik politických stran

Politické strany se začaly vyvíjet v období 12. – 13. století. Jednalo se o strany vzniklé v rámci malé skupiny lidí vybavenými politickými právy, ale s jinými názory uvnitř této skupiny. Přeměna politických stran začala v 18. – 19. století (období průmyslové revoluce). V tomto období se zvyšovala úloha parlamentu a rozšiřovalo se volební právo.¹

V demokratických politických systémech mají důležitou roli ve vztahu občan – politika politické strany. Politické strany prosazují zájmy jednotlivců a skupin. Zpracovávají jejich požadavky, potřeby, názory a postoje. Dochází zde k vyjasnění stanovisek a vymezení preferencí a alternativ. Politické strany se postupně prosazovaly od 1. poloviny 19. století. Ukotvení v mocenských vazbách je spojeno s vývojem kapitalistické společnosti.²

Členění politických stran na základě vývoje

Strana kádrů

Strana vznikla v 1. polovině 19. století. Zprvu se orientuje na ty, co mají volební právo (majetné obyvatelstvo). Max Weber tuto stranu prohlásil jako stranu honorační. Dnes je vnímána jako strana elit, protože sdružuje vlivné a charismatické osobnosti, specialisty schopné organizovat volební kampaň a mecenáše. Tato strana není založena na počtu členů, ale na kvalitě. V českých podmínkách se straně kádrů nejvíce přiblížila Česká národní strana (staročeši) nebo Občanská demokratická aliance (ODA). Strany kádrů jsou decentralizované. Organizují se na základě výborů.³

Strana mas (strana sociální integrace)

Strana vznikla se zavedením všeobecného volebního práva. Tato strana byla zpočátku levicová (dělnická; sociálně-demokratická strana). Později měla znaky křesťanskodemokratických i liberálních stran. První strany vznikly v Německu (sociální demokracie) a ve Spojeném království (Labouristická strana). Masové strany si založily

¹ PROROK, V. LISA, A. *Politologie*, Dobrá Voda u Pelhřimova 2003, s. 165-173.

² ŘÍHOVÁ, B. *Úvod do současné politologie*, Praha 2002. s. 87 – 113.

³ DANICS, Š. *Základy vědy o politice*, České Budějovice 2009, s. 98 – 104.

organizační strukturu, kde je zapojeno dělnictvo. Členské příspěvky jsou hlavním zdrojem stranických financí. Být členem masové strany je poměrně jednoduché. Co se týče organizace, tak jsou budovány v sekcích. Sekce jsou centralizované a silně rozčleněné; mohou být i založené na podnikových a místních organizacích (např. komunistické strany) nebo na milicích (zejména fašistické strany). Masové strany mají v tendenci provádět čistky, kde se strany zbavují pasivních a nelояálních členů.⁴

Strana pro všechny (strana všelidová, univerzální či strana voličů)

O. Kirchheimer (1966) vytvořil teorii stran pro všechny. Položil základ pro německou Křesťansko-demokratickou unii (CDU). Klasickým příkladem stran typu „catch-all“ jsou republikáni či demokraté v USA. Strana upravuje organizační strukturu, zásady a politickou strategii kvůli maximálnímu zisku ve volbách. Strana je dnes profesionální. Význam členské základny výrazně upadá. Tato strana nemá ideologickou vyhraněnost. Strana upravuje svůj politický program dle politické situace.⁵

Strana kartelu

Tuto stranu vytvořily politologové R. Katze a P. Mair. Je to rozšíření typologického vývoje stran (kádrové a masové strany M. Duvergera a všelidové strany O. Kircheimera). Strana má hodně blízko ke své předchůdkyni univerzální straně. Strana zvyšuje význam osob ve svém stranickém vedení. Jejich význam se zvyšuje zejména při předvolebních kampaních. Tato strana se snaží za každou cenu udržet ve vládě. Strana zejména čerpá ze státních prostředků a získává si různé výhody.⁶

Rokkanova teorie cleavages (štěpení)

Cleavage centrum – periferie

Štěpení se objevuje ve sporu s dominantním centrem a podřízené kultury v provincii nebo periferii. Periferie má pocit být etnicky, jazykově nebo jinak ohrožena. Proti imaginárnímu či reálnému tlaku z centra se seskupí potlačovaná periferní skupina a usiluje o míru autonomie nebo dokonce nezávislosti. Charakter konfliktu může být různý, od úsilí legálně dosáhnout svých požadavků až po násilné metody. V této linii vznikly strany

⁴ DANICS, Š. *Základy vědy o politice*, České Budějovice 2009, s. 98 – 104.

⁵ DANICS, Š. *Základy vědy o politice*, České Budějovice 2009, s. 98 – 104.

⁶ PROFANT, T. *Slovenská demokratická a křesťanská unie - kartelová strana?* [online]. 2004 [cit. 2.11.2011]. dostupný z WWW: <<http://www.cepsr.com/index.php?ID=22>>.

teritoriální obrany. První českou politickou stranou lze pokládat staročechy (Českou národní stranu). Odštěpením od nich vznikly mladočeši (Česká národní strana svobodomyšlná).

Cleavage církev – stát

Tento rozpor vychází z náboženských sporů. Velká francouzská revoluce obohatila o sekularizační tendenci a rozpor státu s církví. 19. století poznamenalo boj o postavení náboženství a církve. Toto se na konci 19. století stalo motivem vzniku křesťanských stran. Při zakládání křesťanských stran hrála významnou roli katolická církev. Katolické strany se vytvořily ve státech, kde se uskutečnila protireformace a prosazení katolické víry nebo ve státech s katolickou menšinou, kde se cítili diskriminováni. V těchto zemích se význam zájmů katolíků a církve objevuje v programech politických stran. Výsledkem této linie jsou strany katolické, dnes transformované do křesťanskodemokratické podoby. Rokkan vedle predominance katolické církve či náboženské smíšenosti vyzdvihuje příslušnost k evropskému městskému pásu (city belt).

Cleavage venkov – město

Průmyslová revoluce a ekonomiky volného obchodu narušily tradiční venkovskou společnost. Tato konzervativní komunita nepřijímala změny vždy s pochopením. To vedlo k bránění vlastních zájmů. Díky tomuto sporu vznikly agrární strany.

Cleavage zaměstnavatelé – dělníci

Rozpor je založen na tom, co industrializace udělala v oblasti sociální. Z toho plynul konflikt mezi zaměstnavateli a zaměstnanci. Zaměstnanci i zaměstnavatelé se začali organizovat. Zaměstnanci si vytvořili dělnické spolky a odbory. Zaměstnavatelé založili průmyslové a hospodářské komory a zaměstnavatelské odvětvové svazy. Dělnickými reprezentanty se staly masové (levicové) socialistické strany. Třídní rozpor vedl k sblížení systému stran. Rokkan upozorňuje, že předchozí cleavages nezůstalo bez vlivu na samotné socialistické strany. Také konstatuje, že silně rozdělené dělnické hnutí v katolických zemích je možným důsledkem konfliktního vztahu mezi „tvůrci národa“ („nation - builders“) a katolické církve v éře vzdělávacího rozvoje a masové mobilizace.⁷

Jean Charlott a Monica Charlotová navrhují páté štěpení: **občanská společnost – stát**. Ke státu podle nich spadají strany, které pohlcují občanskou společnost (komunistické a

⁷ KOPEČEK, L. *Aplikace rokkanovské teorie cleavages na české politické strany na počátku éry masové politiky* [online] 2002 [cit. 2.11.2011]. Dostupný z WWW: <<http://www.cepsr.com/index.php?ID=12>>.

nacistické strany), zatímco k občanské společnosti řadí strany, které vyznávají svobodu a autonomii.⁸

2. 2 Definice politické strany

Politická strana je skupina lidí, jenž jsou seskupeny na platformě kolektivní ideologické pozice (hledisko). Mají přesnou vnitřní skladbu, mechanismus, vnitřní spojení a vznik hierarchických stupňů včetně vedení. Politické strany se původně vyvinuly proto, aby buď rozšířily politická práva občanů až k jejich rovnosti nebo zachování podstatné politické nerovnosti ve společnosti. V současné době politické strany vytvářejí programy, které chtějí uskutečnit v praxi. Politická strana upřednostňuje zájem sociální vrstvy s cílem udělat politický program vyhovující pro většinu voličů.⁹

Politické strany jsou především instituce, kde dochází k agregaci a artikulaci zájmů. Ve svých programech artikulují své zájmy, které by chtěly realizovat. Tento program poskytuje občanům v rámci politické soutěže k realizaci. Díky tomu občané získávají možnost podílet se na koncipování programů, které by měly být uskutečněny. Politické strany se také podílejí na výchově politických elit a na ovlivňování veřejného mínění. Propaganda a agitace přináší lidem určité hodnoty zformování žádoucích stereotypů politického chování. Pro svou činnost musejí mít kompetentní lidi, proto se snaží do svých řad zapojit nestraníky. Strany si vzdělávají i vlastní lidi. Vzdělávají se ve znalostech týkajících se specifík regionu, právní problematiky, sociální psychologie, rétoriky apod. Politické strany mobilizují občany. Tato mobilizace může vyvolat zájem o volby, referenda, podporu politického subjektu. Obsahem může být úsilí zapojení občanů do řešení politických problémů.¹⁰

Odlišné podmínky jsou dány historickým vývojem činnosti politických stran a rozdílly v jejich aktivitách se promítají do postojů na postavení a funkci politických stran ve společnosti. Toto se promítá i v jejich definicích. Pro porovnání uvedu některé z nich: „*Politické strany nejsou součástí státního organismu, nýbrž společenské skupiny vzniklé na*

⁸ DANICS, Š. *Základy vědy o politice*, České Budějovice, 2009, s. 98 – 104.

⁹ TÓTH, R., KRNO S., KULAŠIK P. *Stručný politologický slovník*, Bratislava, 1991, s. 51.

¹⁰ PROROK V., LISA A. *Politologie*, Dobrá Voda u Pelhřimova 2003. s. 165-173.

základě dobrovolného vystupování členů, které spojuje společné smýšlení a cíle v politické činnosti.“¹¹

„Strana je organizace lidí se stejnými politickými názory a cíli, snažící se získat politickou moc, která by jí umožnila uskutečnit její záměry.“¹²

„...společenské organizace s dobrovolným členstvím, které se snaží získat moc ve státě pro své vedení čímž by různí členové měli možnosti (nehmotné a hmotné), jak dosáhnout materiálních cílů nebo osobních výhod či obojího zároveň.“¹³

„strana je skupina sjednocující lidi, kteří chtějí získat politickou moc; sjednocuje je, aby mohli v zápase o moc postupovat podle jednotné zásady.“¹⁴

„Politické strany lze definovat jako artikulované organizace politicky aktivních sil společnosti, jejichž úkolem je kontrolovat státní moc a soutěžit s jinou skupinou nebo jinými skupinami odlišných názorů o podporu společnosti. Současně jsou strany hlavní zprostředkovatelky mezi společností a ideologickými středisky a oficiálními státními institucemi, jimž umožňují organizovat politickou činnost uvnitř větších politických komunit.“¹⁵

Bohužel všeobecně uznávaní specialisté na tuto problematiku rezignují nebo se jí vyhýbají. Pouze poukazují na zjevný historický determinismus (zakotvení v pojmu v konkrétním sociálním, kulturním a dobovém kontextu). Strana je seskupení lidí, kteří se spojují, aby prosazovali národní zájem.¹⁶

Čeští autoři P. Fiala a M. Strmiska poukazují, že existují i další – možné, byť nikoli bezproblémové – přístupy. Jsou jimi speciální definice, které nemusí platit pro všechny typy stran, ale jsou dostatečně vhodné např. pro určité oblasti (geograficky podmíněné definice zvýrazňující specifika euroamerické oblasti, rozvojových teritorií Asie či Afriky), pro určitá období (časová orientace na období po druhé světové válce umožňuje zbavit se problematiky odlišných historických etap) či specifický typ politického systému (demokratické politické

¹¹ADAMOVIČ, K., KRÍŽOVSKÝ, L. *Politologie*, Praha 1997, str. 252 Podle PROROK V., LISA A.: *Politologie*, Dobrá Voda u Pelhřimova 2003, s. 165-173.

¹²HASBACH, W. *Die moderne Demokratie*, Jena 1912, str. 471 Podle PROROK, V., LISA, A. *Politologie*, Dobrá Voda u Pelhřimova 2003, s. 165-173.

¹³WEBER, M.: *Wirtschaft und Gesellschaft*, Tubingen 1956 Podle PROROK, V., LISA, A. *Politologie*, Dobrá Voda u Pelhřimova 2003, s. 165-173.

¹⁴SCHUMPETER, J. *Kapitalismus, Socialismus und Demokratie*, Berlin 1946, str. 283. Podle PROROK, V., LISA, A. *Politologie*, Dobrá Voda u Pelhřimova 2003, s. 165-173.

¹⁵NEUMANN, S. *Toward a Comparative Study of Political Parties*, Chicago 1956, str. 396 Podle Prorok V., Lisa A. *Politologie*, Dobrá Voda u Pelhřimova 2003, s. 165-173.

¹⁶ŘÍHOVÁ, B. *Úvod do současné politologie*, Praha 2002, s. 87 - 113 .

systemy, totalitní či autoritářské systémy). Kombinace těchto tří definičních omezení by podle jejich názoru mohla přispět k jasnějšímu odlišení obsahu pojmu politická strana v různé kulturní, prostorové, sociální i časově vymezeném rámci. Takový postup navíc uchovává nutnou kontextuální hodnotu pojmu a brání neadekvátní interpretaci. Shrňme-li základní kritéria lze udělat přehled nejdůležitějších charakteristik politických stran:

*„a) dobrovolné, trvalé, otevřené organizace, jejichž členové mají společné představy a zájmy
b) této moci se snaží dosáhnout prostřednictvím voleb“*

Druhé kritérium je pokládáno za nejdůležitější, protože přesně odlišuje politickou stranu od zájmové skupiny.¹⁷

Jednou z nejvýznamnějších funkcí politických stran je organizace a kontrola státní moci. Tato možnost je u politických stran spojena s volbami. Strany, které se dostanou do parlamentu a vlády, mohou uplatňovat politickou moc. Pokud se politické strany prosadí do parlamentu nebo do vlády, mohou kontrolovat státní politiku v souladu se svými prioritami. Politická strana, která se nezúčastní voleb, je prakticky zbytečná.¹⁸

Možnosti občanů působit na činnost politických stran (na realizaci jejich funkcí) lze vyčlenit několik skupin lidí. Nejméně spjatí se stranou jsou voliči, kteří na strany působí nepřímo svými názory, vyjádřenými ve volebních preferencích. O něco více jsou se stranou spjatí sympatizanti. Ti podporují stranický program, účastní se akcí strany nebo ji dokonce podporují finančně. Členové strany jsou jednak kádrovou rezervou pro volby, jednak zdrojem financí, či práce pro stranu. Ze základny se vydělují aktivisté. Ti představují asi 10% členů politických stran. Tyto skupiny tvoří dobrovolníci a placený aparát. Tato skupina působí jako převodová páka mezi vedením strany a členskou základnou. Nejvýznamnější skupinou jsou funkcionáři a poslanci, kteří rozhodují o činnosti strany, nominacích (výběr kandidátů), rozdělování financí atd.¹⁹

¹⁷ ŘÍHOVÁ, B. *Úvod do současné politologie*, Praha 2002, s. 87 – 113.

¹⁸ PROROK, V., LISA, A. *Politologie*, Dobrá Voda u Pelhřimova 2003, s. 165-173.

¹⁹ PROROK V., LISA, A. *Politologie*, Dobrá Voda u Pelhřimova 2003, s. 165-173.

2. 3. Vývoj a klasifikace politických stran

Pro klasifikaci politických stran lze použít celé řady kritérií. „*K nejdůležitějším patří:*“²⁰

- *program*
- *organizační struktura*
- *členská základna (početnost, složení...)*
- *počet politických stran v systému“*

Podle programu rozlišujeme politické strany na místě politického spektra (krajní pravice, pravice, pravý střed, levý střed, levice, krajní levice) nebo podle ideologické orientace (strany konzervativní, liberálně-konzervativní, liberální, libertariánské, socialistické, komunistické, fašistické, nacionalistické, ekologické apod.). „*Rozdělení na pravici vzniklo po francouzské revoluci, dnes se váže se sociálně- ekonomickými kritérii.*“²¹

- *forma vlastnictví výrobních prostředků (státní x soukromé)*
- *úloha státu v hospodářství*
- *přerozdělování společenského bohatství*
- *rozsah a formy sociálního zabezpečení“*

Na základě těchto kritérií řadíme mezi levicové strany komunistické, socialistické a sociálně - demokratické; k pravici se řadí liberální, konzervativní, křesťansko – demokratické a agrární.

M. Duverger klasifikuje strany : ²²

- 1) *podle členství v totalitních stranách, snažící se ovlivnit celý život svých členů, a tzv. částečné, mající vůči svým členům jen omezené požadavky*
- 2) *podle typu organizace na strany s volnou a pevnou artikulací na strany s horizontální a vertikální vazbou a na strany s centralizovanou a decentralizovanou strukturou*
- 3) *Podle typu členství a stylu stranické práce na strany kádrové (s malým počtem členů s cílem získat vlivné osoby ve významném postavení) a na strany masové*

S. Neumann navrhuje klasifikaci:

1. *na strany individuální reprezentace mající málo členů a cíl účastnit se voleb*
2. *na strany sociální integrace snažící se ovlivnit všechny oblasti života svých členů*

²⁰ PROROK, V., LISA, A. *Politologie*, Dobrá Voda u Pelhřimova 2003, s. 165-173.

²¹ PROROK, V., LISA, A. *Politologie*, Dobrá Voda u Pelhřimova 2003. s. 165-173 .

²² ADAMOVÁ, K., KRÍZKOVSKÝ, L. *Politologie*, Praha 1997, s. 251-261.

S. Chodak nabízí klasifikaci:²³

1.křesťanskodemokratické, vycházející z názoru, že strany mají být institucemi reprezentujícími celý národ (uplatňuje se zde občanský princip a je odmítáno třídní hledisko)

2.současné sociálně - demokratické strany, podle kterých systém stran má hrát úlohu prostředníka mezi třídami a státem

3.komunistické strany, zastávající názor, že politické strany jsou nástrojem třídního boje.

Tab.č. 1: Charakteristika některých rozdílů mezi tzv. levicí a pravíci²⁴

	levice	Pravice
priority	sociální politika, sociální jistoty	výroba, umožnění podnikatelské aktivity
stát	sociálně odpovědný silný stát	minimalizace kompetencí státu
spravedlnost	rozdělovací	vyrovnávací
rovnost	výsledků	příležitostí
svoboda	reálná	formální
demokracie	zastupitelská, důraz na přímou demokracii	zastupitelská
člověk	kolektiv	jednotlivec
stát a společnost	tendence ke splynutí	důsledné oddělení
společenský vývoj	rychlá změna revoluce nebo reforma	postupný vývoj evoluce
stát a ekonomie	státní ochránářství, regulace trhu	liberalizace a deregulace
ekonomické priority	snížení nezaměstnanosti	snížení inflace

Tab. č. 2: České parlamentní strany z období 1992-2002²⁵

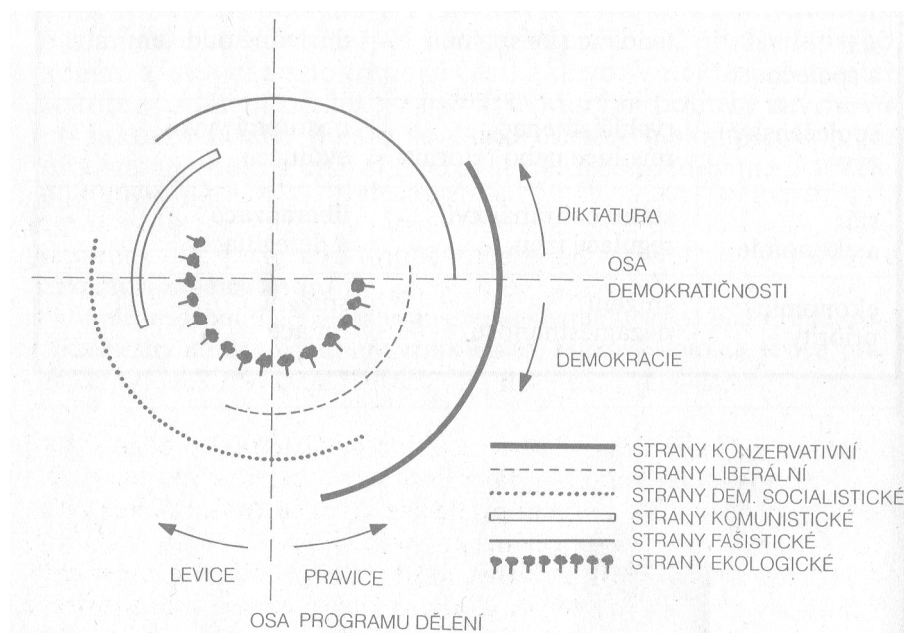
Politická strana	Zařazení ve spektru	Ideologie
ODS	pravice	Konzervativně liberální
US	Pravý střed	Liberálně konzervativní
ODA	Pravice – pravý střed	Libertariánsky konzervativní
KDU-ČSL	Pravý střed - střed	Paternalisticky konzervativní
ČSSD	Střed – levý střed	Liberálně socialistická
KSČM	levice	komunistická
SPR-RSČ	Krajní pravice	nacionalistická

²³ ADAMOVÁ, K., KRÍŽKOVSKÝ, L. *Politologie*, Praha 1997, s. 251-261.

²⁴ DAVID R. *Politologie*, Olomouc 1996, 2. opravené a rozšířené vydání, s. 293.

²⁵ PROROK, V., LISA, A. *Politologie*, Dobrá Voda u Pelhřimova 2003, s. 171.

Graf č. 1: Schéma klasifikace politických stran od A. Müllera představující zdokonalení klasického pravolevého spektra²⁶

Tab. č. 3: Vývoj politické orientace vzdělanostních skupin od roku 1990 (sebezařazení na škálách levice-pravice, vyučení-vysokoškoláci)²⁷

Jak se vyvíjela politická orientace vzdělanostních skupin od roku 1990 (sebezařazení na škálách levice–pravice, vyučení–vysokoškoláci).

		1	2	3	4	5
6/90	vyučení	4,0	13,0	52,6	19,2	11,2
	vysoká škola	5,4	24,7	43,0	22,6	4,3
6/91	vyučení	4,7	13,4	44,7	26,7	11,2
	vysoká škola	1,2	10,6	35,3	45,9	7,1
6/92	vyučení	6,1	13,9	35,4	28,8	15,9
	vysoká škola	3,3	13,9	21,9	43,4	18,0
1/93	vyučení	4,4	14,5	39,2	28,7	13,2
	vysoká škola	3,1	13,1	28,5	36,9	18,5

Legenda: 1 – jasná levice, 2 – spíše levice, 3 – střed, 4 – spíše pravice, 5 – jasná pravice.

Příkladem stran s pevnou strukturou jsou komunistické strany, které se opírají o princip demokratického centralismu. Klasickým příkladem strany s volnou strukturou jsou liberální strany a politická hnutí. Míra centralizace nebo decentralizace se promítá do práv vyšších a nižších článků při náboru nových členů, disponují finančními zdroji, při nominaci kandidátů,

²⁶ DAVID, R. *Politologie*, Olomouc 1996, 2. opravené a rozšířené vydání, s. 294.

²⁷ DAVID, R. *Politologie*, Olomouc 1996, 2. opravené a rozšířené vydání, s. 294.

při spolupráci s jinými politickými stranami apod. Strany se odlišují i podle míry kontrolovanosti svých členů. Nejrozsáhlejší požadavky měly podle tohoto kritéria komunistické a fašistické strany (totalitní strany). Dnes už strany takové ambice nemají. Vymezení podoby vnějšího vlivu závisí z pozice jakého systému jsou přiměřené vstupům a z pozice jakého systému k problému přistupujeme. Pokud je systém určitý státní celek, pak je jeho stabilita dána schopností reagovat:

„- na vstupy z přírody (životní prostředí)

- na vstupy mezinárodního politického systému (politický vývoj)

- na vstupy mezinárodního ekonomického systému (ekonomický vývoj) adt.“

„Úhel se změní, když za výchozí systém použijeme oblast politiky. Stabilita systému je dána schopností reagovat:

- na ekonomické vstupy (ekonomický vývoj dané země)

- na změny v sociální struktuře společnosti

- na změny ve vzorcích chování občanů státu (kulturní systém)

- změny v životním prostředí

- spolu s dalšími systémy společnosti na podmínky vně státu atd.“²⁸

Požadavky na systém jsou disfunkční a eufunkční. Eufunkční požadavky daný politický systém podporují, nebo ho zatěžují, avšak v rámci systému jsou řešitelné. Disfunkční požadavky jsou společensky neřešitelné a mohou systém zhroudit. Vnější vlivy nejsou bohužel jen eufunkční a disfunkční. Eufunkční vlivy povětšinou nesou vedlejší efekty, nechtěné disfunkční vlivy. Tyto vlivy mohou za určité situace nést s sebou i eufunkční aspekt, který se nemusí okamžitě projevit.²⁹

2. 4. Financování politických stran

Jedním z problémů politických stran je financování. Stát přispívá na činnost politických stran formou finančního „ocenění“ hlasů ve volbách. Činnost všech stran je financována ze členských příspěvků (max. 25% všech příjmů), či odvodu části platu do stranické pokladny (např. KSČM).³⁰

²⁸ PROROK, V., Lisa A. *Politologie*, Dobrá Voda u Pelhřimova 2003, s. 165-173.

²⁹ PROROK, V. LISA A. *Politologie*, Dobrá Voda u Pelhřimova 2003, s. 165-173.

³⁰ ŘÍHOVÁ, B. *Úvod do současné politologie*, Praha 2002. s. 87 – 113.

2. 5. Funkce politické strany

Německý politolog K von Beyme se ve svých dílech přiklonil k těmto čtyřem funkcím politických stran:³¹

„1) funkce vymezení cíle

2) funkce artikulace a agregace společenských zájmů

3) funkce mobilizace a socializace občanů (především v souvislosti s volbami)

4) rekrutování elit a vytváření vlády“

2. 6. Typologie politických stran

„Základní rozlišení politických stran na strany:³²

a) individuální reprezentace (strany honorární resp. strany kádru);

b) sociální integrace (strany mas)“

Typologie Jeana Blondela

Tato typologie není v ČR příliš často používána. Je to proto, že byla vytvořena před vydáním práce G. Sartoriho. Typologie Blondela je považována za klasifikaci numerického kritéria počtu a síly jednotlivých aktérů systému. Jean Blondel definuje čtyři základní typy stranických systémů: bipartismus, systém dvou a půl strany, multipartismus s dominující stranou, multipartismus bez dominující strany.³³

K rozvoji typologizace přispěl M. Duverger. Obohatil politologický slovník o pojmy výbor, sekce, buňka. Nabídl také kritéria umožňující rozlišit strany na centralizované, decentralizované, elit, masové (totalitní) a partikulární.³⁴

Typologie Giovani Sartoriho

Sartoriho typologie vznikla v polovině 70. let. Je vnímána jako vůdčí, nejsympatičtější a v zásadě nepřekonanou. Sartori zkonstruoval několik základních typů: systém

³¹ ADAMOVÁ, K., KRÍŽKOVSKÝ, L. *Politologie*, Praha 1997, s. 251-261.

³² ŘÍHOVÁ, B. *Úvod do současné politologie*, Praha 2002. s. 87 – 113.

³³ HANÁČEK, V. *Typologie českého stranického systému po roce 1989* [online]. 21. říjen 2010. [cit. 2011-12-11]. Dostupné z WWW: <<http://www.e-polis.cz/politicke-teorie/540-typologie-ceskeho-stranickeho-systemu-po-roce-1989.html>>.

³⁴ ŘÍHOVÁ, B. *Úvod do současné politologie*, Praha 2002, s. 87 – 113.

predominantní strany, dvoustranický systém, polarizovaný pluralismus, umírněný pluralismus.³⁵

„Základní klasifikační typy politických stran:

*H.U. Brinkmann nabídl přehled tří základních skupin třídění typologií politických stran:*³⁶

I. Strany podle cílů a charakteru svého vzniku

A. strany patronáže

- důraz se klade na uspokojování materiálních zájmů členů a aktivistů strany, programová hlediska jsou okrajová

B. strany třídní

- reprezentace zájmů specifické sociální třídy

C. strany světonázorové

- jednoznačná orientace strany na ideologickou či religiózní problematiku

D. strany programové

- důraz na jasně formulovanou politiku bez výraznější vazby na ideologii

E. platformní (akční) strany

- strany bez dlouhodobého programu, důraz se klade na aktuální téma

II. Strany podle sociálních aspektů organizační struktury

A. honorační strany (strany individuální reprezentace)

- jsou pokládány za vývojově nejstarší typ

B. masové strany

- vývojový stupeň navazující na předchozí typ, je spojen se vznikem masové společnosti první poloviny 20. století

C. masové integrační strany

- na rozdíl od masové strany, s níž je někdy zaměňován, je tento typ pojímán jako obecnější, co do doby svého výskytu

D. kádrové strany (na principu demokratického centralismu)

E. typ tzv. „party machine“

³⁵ HANÁČEK, V. *Typologie českého stranického systému po roce 1989* [online]. 21. říjen 2010. [cit. 2011-12-11]. Dostupné z WWW: <<http://www.e-polis.cz/politicke-teorie/540-typologie-ceskeho-stranickeho-systemu-po-roce-1989.html>>.

³⁶ ŘÍHOVÁ, B. *Úvod do současné politologie*, Portál, Praha 2002, s. 87 – 113.

- je orientován přednostně na zájmy svých aktivistů, je to strana odtržená od členské základny, odpovídá typu patronátní strany

III. Strany podle sociodemokratických znaků

A. strany zájmové

- reprezentují zájem specifické sociální skupiny
- lze sem zařadit strany orientované na obhajobu zájmů určité třídy

B. strany všelidové

- proklamují orientaci na nejširší skupiny obyvatel
- lze je dále členit na typy podle politické orientace a cílů, které si staví:

1. konzervativní

2. liberální

3. křesťansko-demokratické

4. sociálně - demokratické

5. krajně pravicové

6. strany zelených (alternativní strany)

7. komunistické strany“

Typologie Petra Maira

Koncept byl formulován ve druhé. polovině 90. let. Tato typologie je inovativní, protože více zdůrazňuje systémové vazby a strukturu soutěže. Peter Mair zohledňuje čtyři důležité faktory analýzy: alternace na vládní úrovni, zachovávání či inovaci koaličních formulí, povahu aktérů, strukturu soutěže dva typy – uzavřená a otevřená.³⁷

2. 7. Historické proměny typů politických stran

Vývojové typy politických stran zdůrazňují jejich charakter. První zárodky politických stran se vyvinuly již před zformováním kapitalistické společnosti. První uskupení klasifikované jako politické strany, se vyvinulo v 19. století, kdy hospodářský liberalismus bojoval proti strnulým feudálním vztahům a domáhal se volné konkurence v oblasti hospodářské i politické. Praxe sílící buržoazie požadovala rovnoprávnost a soutěžení politických názorů, idejí a institucí jako podmínka samočinné regulace společenského systému. Hlavním instrumentem politického boje různých politických skupin, odrážejícího

³⁷ HANÁČEK, V. *Typologie českého stranického systému po roce 1989* [online]. 21. říjen 2010. [cit. 2011-12-11]. Dostupné z WWW: <<http://www.e-polis.cz/politicke-teorie/540-typologie-ceskeho-stranickeho-systemu-po-roce-1989.html>>.

rozpornost kapitalistické ekonomiky a třídní struktury se staly politické strany.³⁸ Vznikly na půdě parlamentu a poté i mimo něj. Dle Duvergera se charakter politických stran měnil v závislosti na rozšíření volebního práva. Posilovat role stran se začala následkem sílících rolí stran v parlamentu. Podle novějších výzkumů toto nemá oporu v empirii. Některé strany se zformovaly ještě před rozšířením volebního práva. Vznik stran je mnohem dříve datován než se domníval Duverger. Politické strany se vážou již s dobou před rokem 1900. Starší typy korespondují svým charakterem jako strany individuálního zastoupení. Nově utvořené mimoparlamentní strany byly socialistické a katolické. K proměně politických stran docházelo v období 60. let 20. století. Bylo to období po 2. světové válce. Tato změna zapříčinila změnu společnosti celé západní Evropy. Rozšiřuje se nový fenomén – individualizace politiky. Změny posunuly ztotožňování voličů s tradičními typy politických stran. Znamenalo to prosazení nových stranických subjektů (podporované mladými voliči) a rozklad tradičních politických stran. Důraz byl kladen především na univerzalistické strany (alternativa velké skupiny voličů bez ohledu na jejich zázemí). O. Kirchheimer vytvořil model Catch – all – party. Byl to prototyp strany Svaz za novou republiku. Uplatnil se i na americké scéně. Na přelomu 60. a 70. let 20. století se dostala do popředí zájmu voličů nová témata. Díky těmto novým tématům vznikaly nové stranické specializované subjekty: např. Hnutí zelených (zaměřovaly se na problematiku ekologie). Pozvolna se začaly také prosazovat nacionalisticky zaměřená hnutí (např. Le Penova Národní Fronta). V organizační struktuře tradičních stran došlo k výrazným změnám. Došlo k posílení vazby na stát a k oslabení ideologického vymezení (kritérium v 19. a 1. polovina 20. století). Důraz na demokracii uvnitř politických stran přenesl negativní jev: rozštěpení členské základny a posílení stranických ústředí. Lze hovořit o novém typu politické strany. Hovoříme o ni jako straně profesionálních politiků, mediální straně či minimální straně. Označení tohoto nového fenoménu : kartelová strana.³⁹

2. 8. Kritérium relevance

Je vhodné započítat všechny strany, které v systému existují nebo zahrnout jen ty, které jsou schopny se dostat do parlamentu? Jsou strany, které nejsou v parlamentu podstatné? Na tyto otázky odpovídá kritérium relevance politických stran. Sartorihovo první závěr je, že relevantní strany jsou s koaličním potenciálem. Jedná se o strany, které nejsou schopny

³⁸ ADAMOVÁ, K., KŘÍŽKOVSKÝ, L. *Politologie*, Praha 1997, s. 251-261.

³⁹ ŘÍHOVÁ, B. *Úvod do současné politologie*, Praha 2002, s. 87 – 113.

podílet se na vládě, či jsou samy schopny vytvořit vládu. Zdůrazňuje především větší strany, ale začleňuje i malé strany, protože díky svému ideologickému zakotvení (postavení na škále levice – pravice) může být vhodným koaličním partnerem. Důležitou roli hrají i další faktory – délka existence strany, předchozí zkušenosti s jejím působením apod. Příkladem malé relevantní strany byla a je FDP (Freie Demokratische Partei [česky: Svobodná demokratická strana]), která byla ve vládách prakticky od 60. let do poloviny 20. let 20. století. Irelevantní strany jsou v tomto kontextu označeny tehdy, když dlouhou dobu stojí mimo vládní koalici. O těchto stranách není možné uvažovat jako o vhodných koaličních partnerech.⁴⁰

Omezenost kritéria relevantnosti je v tom, že se používá u těch stran, které se orientují na vládnutí a zařazujeme je do ideologicky stejně definovaného prostoru. Ideologicky neadekvátní strany (antisystémové) nelze dle Sartoriho při hodnocení stranického systému opomíjet. Mohou mít „vyděračský“ potenciál (vlastnost strany vyvíjet tlak na ostatní strany v systému. Strany s koaličním potenciálem nesmějí tyto strany ignorovat a zakalkulovat jejich reakce. Do této skupiny řadíme strany, které „pouze“ blokují vládní návrhy.⁴¹

2. 9. Proměny stranického systému – kontinuita a diskontinuita vývoje

Jedním z hlavních témat vývoje stranických systémů je, za jakých podmínek dochází ke změnám a jakými cestami byla změna uskutečněna. Nejdůležitější je, zda je změna vycházející ze systému (kontinuální) nebo dochází ke změně systému (diskontinuita) resp. jaký je dopad prováděných změn na společnost jako celek. G. Sartori vyzdvihuje, že státní převrat či palácová revoluce – diskontinuita vývoje systému – může být jen pouhou výměnou autorit. Výměna autorit nemusí změnit charakter systému. Některé evropské země však prodělaly „pouze“ ústavní změny, které měly za následek radikální transformaci systému. Platí, že násilí není to samé jako diskontinuita. Dle Sartoriho lze zásadní změny v systému dosáhnout kontinuálně (tj. ústavní cestou), tak diskontinuálně (tj. násilnou cestou). Zlom – diskontinuita ve vývoji politického systému se stane kdykoli:

- a) *„společnost se mění nikoli pomocí svých vlastních pravidel transformace, ale zavržením a zrušením takových pravidel;*
- b) *odstranění jedné vládnoucí autority z mocenských postů ruší současně i stávající struktury autority – tedy způsoby a prostředky pro vytváření pravidel, jejich aplikaci*

⁴⁰ ŘÍHOVÁ, B. *Úvod do současné politologie*, Praha 2002, s. 87 – 113.

⁴¹ ŘÍHOVÁ, B. *Úvod do současné politologie*, Praha 2002, s. 87 – 113.

*a soudní rozhodování; jinými slovy, dochází ke změně pravidel, přičemž struktura nové autority je spojena s revolučním ustanovením této (nové) moci. “*⁴²

Diskontinuální změna znamená dobytí politické moci ve státě prostřednictvím nelegálních metod působení.⁴³ Z pohledu kontinuálního vývoje je důležité, jestli je možné způsobem změnit nesoutěživé systémy na soutěživé. Pozorovací zkušenosti naznačují, že změnit systém jedné strany a systém s hegemonní stranou je jednoduché. Další kontinuální změny, které směřují k soutěživým systémům, lze provést velmi obtížně. Pro tuto změnu je nutná liberalizace systému. Vyžaduje snížení tlaku při propojení politické strany se státem, tj. přeměny celého politického systému. Cesta může být i opačným směrem tj. od systému s převládající stranou s hegemonní stranou, případně systému jedné strany – není možná bez síly a tlaku na systém, resp. celou společnost.⁴⁴

Sartoriho typologie nepředstavuje kontinuální vývojovou řadu, ale dvě na sobě nezávislá kontinua stranických systémů:

- a) skutečné stranické systémy (kam patří systémy s převládající stranou, dvoustranické systémy, systémy umírněného i polarizovaného pluralismu)*
- b) systémy s hegemonní stranou a systémem jedné politické strany, které jsou postaveny na propojení strany a státu*⁴⁵

⁴² ŘÍHOVÁ, B. *Úvod do současné politologie*, Praha 2002, s. 87 – 113.

⁴³ BANKOWICZ, M. *Státní převrat*, Praha 2010, s. 15 Překlad: Michal Kubát .

⁴⁴ ŘÍHOVÁ, B. *Úvod do současné politologie*, Praha 2002, s. 87 – 113.

⁴⁵ ŘÍHOVÁ, B. *Úvod do současné politologie*, Praha 2002, s. 87 – 113.

3 Volby

3.1 Funkce voleb

Slouží k zastupování lidí. Volby zaručují základní demokratické principy. Mezi demokratické principy řadíme demokratickou kontrolu, všeobecnou účast, politickou rovnost. Od volebních výsledků se pak vyvíjí další kroky: rozdělí se mandáty, vytvoří se většiny, zformuje se opozice. Opozice má za úkol kontrolovat většinu a kontrolovat exekutivu. S pravidelně opakujícím výběrem mezi politickými alternativami získávají voliči možnost výměny politické reprezentace. Volby mají kontrolní funkci, se kterou je těsně spjata funkce legitimizační. Volby plní integrační funkci. Politické strany reprezentují různé zájmy, priority a cíle.⁴⁶

Volby jsou založeny na principu všeobecného, rovného a přímého volebního práva. Aktivní volební právo získává občan, který dosáhl 18 let. Pasivní volební právo do poslanecké sněmovny získává občan dovršením 21 let, do senátu 40-ti let⁴⁷

3.2 Volební soustavy

Existují dvě volební zásady : zásada většinového (majoritního) zastoupení a zásada poměrného (proporčního) zastoupení. Někdy se vyskytuje kombinace prvků většinového a poměrného systému. Tomuto systému říkáme smíšený.⁴⁸

Většinový volební systém

Je založen na principu „vítěz bere vše“. Vyhraje pouze jediný kandidát, který získá většinu hlasů. Většinový politický systém vede k redukci počtu politických stran. Malé strany nedokáží získat v obvodu většinu. Vládu tvoří zpravidla jedna strana. Většinový systém má dvě varianty: jednokolový a dvoukolový. V jednokolovém systému zvítězí kandidát s nevyšším počtem hlasů. Ve dvoukolovém systému je to trochu komplikovanější. V prvním kole musí kandidát získat nejvíce hlasů nebo když v 1. kole získá více jak 50% hlasů, 2. kolo

⁴⁶ ČMEREK, J., BUBENÍČEK, V., ČAPEK, J. *Demokracie v lokálním politickém prostoru*, Praha 2010. s.51-52

⁴⁷ ČMEREK, J., BUBENÍČEK, V., ČAPEK, J. *Demokracie v lokálním politickém prostoru*, Praha 2010. s.51-52

⁴⁸ DVOŘÁKOVÁ, V. a kol. *Komparace politických systémů I*, Praha 2003. s. 59 - 66

se nekoná. Do druhého kola postoupí 2 kandidáti s nejvyšším počtem hlasů. Ve druhém kole vyhraje ten, kdo získá více jak 50%.⁴⁹

Alternativní typ hlasování

Je volební systém, který se využívá v zemích Pacifiku. Mimo toto teritorium je jeho použití velmi vzácné. Nejdůležitější charakteristickou možností voličů vyjádřit preference ohledně kandidátů. Volič tak podává informaci o tom, v jakém pořadí by volil kandidáty. *Provádí se tak mnohonásobná volba jednorázovým aktem.* Při zjišťování výsledků voleb se nejprve sečtou preference a zjišťuje se, jestli některý kandidát nezískal více než 50% hlasů. Pokud nedostane některý z kandidátů těchto 50%, tak se eliminuje kandidát s nejméně prvními preferencemi. Hlasy vyřazeného kandidáta jsou přerozděleny, podle jejich druhých preferencí. Pak se znovu zjišťuje, jestli někdo nezískal více jak 50%. Pokud ne, tak se vyloučí další kandidát s nejméně prvními preferencí. Tak se postupuje dál, než některý z kandidátů 50% hlasů překročí.

Obr. č. 1: Strategické efekty alternativního hlasování v mezistranické dimenzi⁵⁰

Druh strategické interakce	Typičtí aktéři	Charakteristika
Udržování spojení	Malá a velká strana	Bilaterální interakce, pravidelná reciproční preferenční výměna dvou ideologicky blízkých stran
Nepřátelství	Malá a velká strana	Unilaterální interakce, malá strana v rámci preferenční výměny trestá velkou tím, že podporuje jejího konkurenta.
Ovlivňování policy	Malá a velká strana	Bilaterální vyjednávání o podobě konkrétní politiky
Trest	Malá strana a vybraní kandidáti v určitých obvodech	Unilaterální interakce, cílem je nezvolení konkrétních kandidátů.
Zájmová skupina	Zájmová skupina a konkrétní kandidáti	Unilaterální interakce, cílem je zvolení konkrétních kandidátů.
Ideologická příbuznost	Malá a malá strana	Bilaterální výměna preferencí ideologicky blízkých malých stran
Vyloučení	Všechny strany vs. jedna	Multilaterální interakce, dohoda o vyloučení konkrétního stranickopolitického aktéra
Nepřímé spojení	Velká a malá strana	Unilaterální či bilaterální interakce – podpora malé strany velkou stranou ve snaze získat druhou preferenci
Strategické neusměrnění	Malá strana	Malá strana záměrně nevydává svým voličům instrukce ohledně dalších preferencí.
Výměna preferencí mezi volebními arénami	Malé a velké strany	Bilaterální interakce, malé strany podporují velké v jedné volební aréně (typicky dolní komoře) a velké strany malé v jiné (typicky horní komoře).

Taxonomie podle Sharman–Sayers–Miragliotta 2002.

⁴⁹ DAVID, R. *Politologie*, Olomouc 1996,2. opravené a rozšířené vydání, s. 305 - 306

⁵⁰ Obr.1 CHYTILEK, R., ŠEDO, J., LEBEDA, T., ČALOUD, D., *Volební systémy*, Praha 2009, s. 132

Alternativy alternativního hlasování

1. Povinné alternativní hlasování
2. Nepovinné alternativní hlasování
3. Omezené alternativní hlasování⁵¹

Poměrné volební systémy

Oproti většinovému systému je více demokratičtější. Tento systém vylučuje možnost deformace, která vylučuje možnost strany s nejvyšším ziskem hlasů nezískat mandát. Tento systém je reprezentativní. Vláda, která vznikne z tohoto systému je méně stabilní. Vláda se totiž povětšinou skládá z více stran, které se nemusí v zásadních věcech shodnout.⁵²

Poměrné volební systémy lze dělit na:

- Listinné poměrné volební systémy
- Personalizované poměrné systémy
- Systém jednoho přenosného hlasu⁵³

Smíšené volební systémy

Jsou to kombinace poměrného volebního systému s většinovým.⁵⁴

V současnosti nejnosičtější typologie smíšených systémů se těchto témat v zásadě drží:

1. typologie podle vstupů systému – Massinotte a Blais

Tato typologie rozděluje smíšený systém podle toho, jak jsou jejich složky vzájemně nastaveny, tj. zda mezi nimi má docházet k nějakým kontaktům, co do redukce disproportionality, či nikoli. Trpí však jistými nedostatky v oblasti finálních výstupů voleb a nejsou často schopni dostatečně reflektovat, zda volební systém ve svém důsledku povede spíše k poměrnému zastoupení nebo v něm zvítězí většinové prvky.

2. typologie podle výstupů systému – Shugart a Wattenberg

Tato typologie se naopak snaží více odrážet konkrétní volební výsledky, aniž na druhé straně zcela přesně vystihují vzájemné nastavení jejich složek.

Typy smíšených systémů Shugart s Wattenbergem kategorizují do dvou skupin: většinové smíšené systémy a poměrné smíšené systémy.

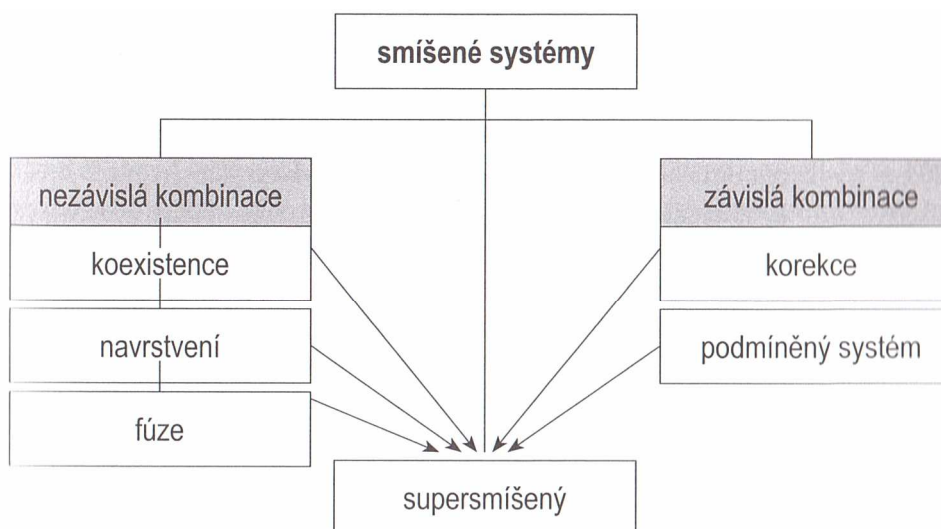
⁵¹ CHYTILEK, R., ŠEDO, J., LEBEDA, T., ČALOUK, D., *Volební systémy*, Praha 2009, s. 125-133

⁵² CHYTILEK, R., ŠEDO, J., LEBEDA, T., ČALOUK, D., *Volební systémy*, Praha 2009, s. 33 - 34

⁵³ CHYTILEK, R., ŠEDO, J., LEBEDA, T., ČALOUK, D., *Volební systémy*, Praha 2009 s. 7

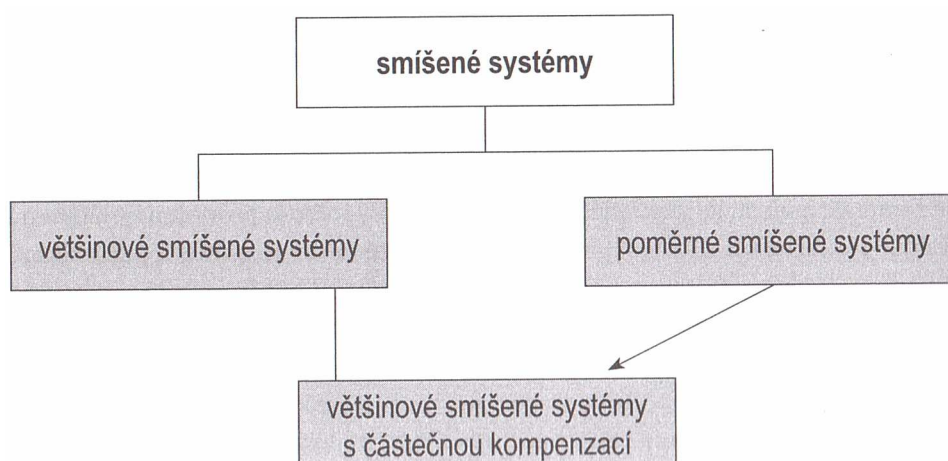
⁵⁴ CHYTILEK, R., ŠEDO, J., LEBEDA, T., ČALOUK, D., *Volební systémy*, Praha 2009, s. 33 - 34

Obr. č. 2: Smíšené volební systémy podle Massicotteho a Blaise⁵⁵

Zdroj: Massicotte–Blais 1999: 341–366.

Obr. č. 3: Smíšené volební systémy podle Shugarta a Wattenberga⁵⁶

Zdroj: Shugart–Wattenberg 2001: 13–17.

Volební geometrie (inženýrství)

Znamená politická manipulace na vymezení volebních obvodů tak, aby co největší počet zástupců zůstal bez vazby na celkové množství získaných hlasů. To je možno dosáhnout dvojím způsobem:

1. *vytvořením obvodů rozdílných velikostí, ve kterých zvolení poslance vyžaduje různé množství hlasů*
2. *vhodným uspořádáním přibližně stejně velkých obvodů, aby bylo zajištěno vítězství určité strany. Cílem je – jak vysvětluje O. Krejčí – shrnout většinu voličů konkurenčních stran, co do nejmenšího počtu obvodů a získat tak vlastní většinu v co největším počtu obvodů.⁵⁷*

⁵⁵ Obr. 2 CHYTILEK, R., ŠEDO, J., LEBEDA, T., ČALOUD, D., *Volební systémy*, Praha 2009, s. 241

⁵⁶ Obr. 3 CHYTILEK, R., ŠEDO, J., LEBEDA, T., ČALOUD, D., *Volební systémy*, Praha 2009, s. 240

Klasifikace volebních reforem:

1) *dle charakteru volební reformy*

- *politické – směřuje k změně politické situace, pozměňuje politickou mapu či stranický systém*
- *technické – potřeba změny volebního systému (změna ústavního rámce)*

2) *z hlediska cíle*

- *účelové – výslednicí hry politických stran, které si chtějí zlepšit své vyhlídky*
- *oprávněná – opravuje špatný systém, je třeba ho pozměnit*⁵⁸

Mezi hlavní proměnné poměrných systémů patří:

- 1) Velikost volebního obvodu,
- 2) Volební formule, tedy matematický postup, který je používán pro převod hlasů na mandáty,
- 3) Existence výše uzavírací klauzule,
- 4) počet a charakter úrovní, na nich probíhá distribuce mandátů⁵⁹

1) Velikost volebního obvodu

Čím jsou volební obvody větší, tím větší je pravděpodobnost, že strana získá mandát. V menších obvodech se výrazně zvětšuje rozdíl mezi podílem hlasů a podílem mandátů strany. V malých obvodech jsou obvykle zvýhodněny velké strany před malými.⁶⁰

2) Volební formule

To jsou metody, pomocí kterých poměrné volební systémy převádějí počet hlasů na mandáty. Formule dokážou nejvíce ovlivnit volební výsledek v malých volebních obvodech. Volební formule dělíme do dvou skupin: volební kvóty a volební dělitelé. Základní formule volební kvóty je Hareova kvóta. Mezi základní dělitele patří d'Hondtův dělitel. *Ostatní formule jsou pouze od nich účelově odvozenými deriváty.*⁶¹

3) Uzavírací klauzule

Slouží k omezení počtu politických stran v zastupitelském sboru. Tato klauzule (volební kvorum) určuje kolik odevzdaných hlasů musí obdržet politická strana (procent), aby

⁵⁷ ADAMOVÁ, K., KRÍŽKOVSKÝ, L. *Politologie*, Praha 1997, s. 350-351

⁵⁸ STRNAD, Š, přednáška, 23.2.2012, VSERS

⁵⁹ CHYTILEK, R., ŠEDO, J., LEBEDA, T., ČALOUD, D., *Volební systémy*, Praha 2009, s. 184

⁶⁰ CHYTILEK, R., ŠEDO, J., LEBEDA, T., ČALOUD, D., *Volební systémy*, Praha 2009, s. 185-189

⁶¹ CHYTILEK, R., ŠEDO, J., LEBEDA, T., ČALOUD, D., *Volební systémy*, Praha 2009, s. 189

měla zastoupení v zastupitelském sboru. Tato klauzule se zejména uplatňuje s velkými obvody s cílem omezit počet politických stran zákonodárné instituce.⁶²

4) Počet úrovní volebních obvodů, počet skrutinií a charakter

Ve víceúrovňovém volebním obvodu se sledují dva cíle: 1) *chtějí ponechat nepříliš velké volební obvody pro těsnější kontakt voliče s poslancem, případně obvody respektující správní členění a 2) zároveň zajistit vysokou proporcionalitu celého systému.* Malé volební obvody vedou k vyšší míře disproporcionality. *Rozlišit můžeme mezi dvěma typy volebních systémů užívajících více skrutinií: systém zbytkových (1) mandátů ze zbytkových hlasů, (2) systém kompenzačních mandátů.*⁶³

Tab. č. 4: Srovnání poměrného a většinového volebního systému⁶⁴

	Poměrný systém	Většinový systém
Reprezentativnost	větší	menší
Možnost prosazení nezávislých kandidátů	malá	větší
Personalizace volby	malá	velká
Stabilita vlády	menší	velká
Koaliční vlády	časté	zřídka
Počet politických stran	velký	zpravidla nižší (dvě až tři)
Soudržnost stran	malá	velká
Jednoduchost	malá	velká
Teritoriální zastoupení	nevýrazné	výraznější
Taktické hlasování	nevýrazné	výrazné

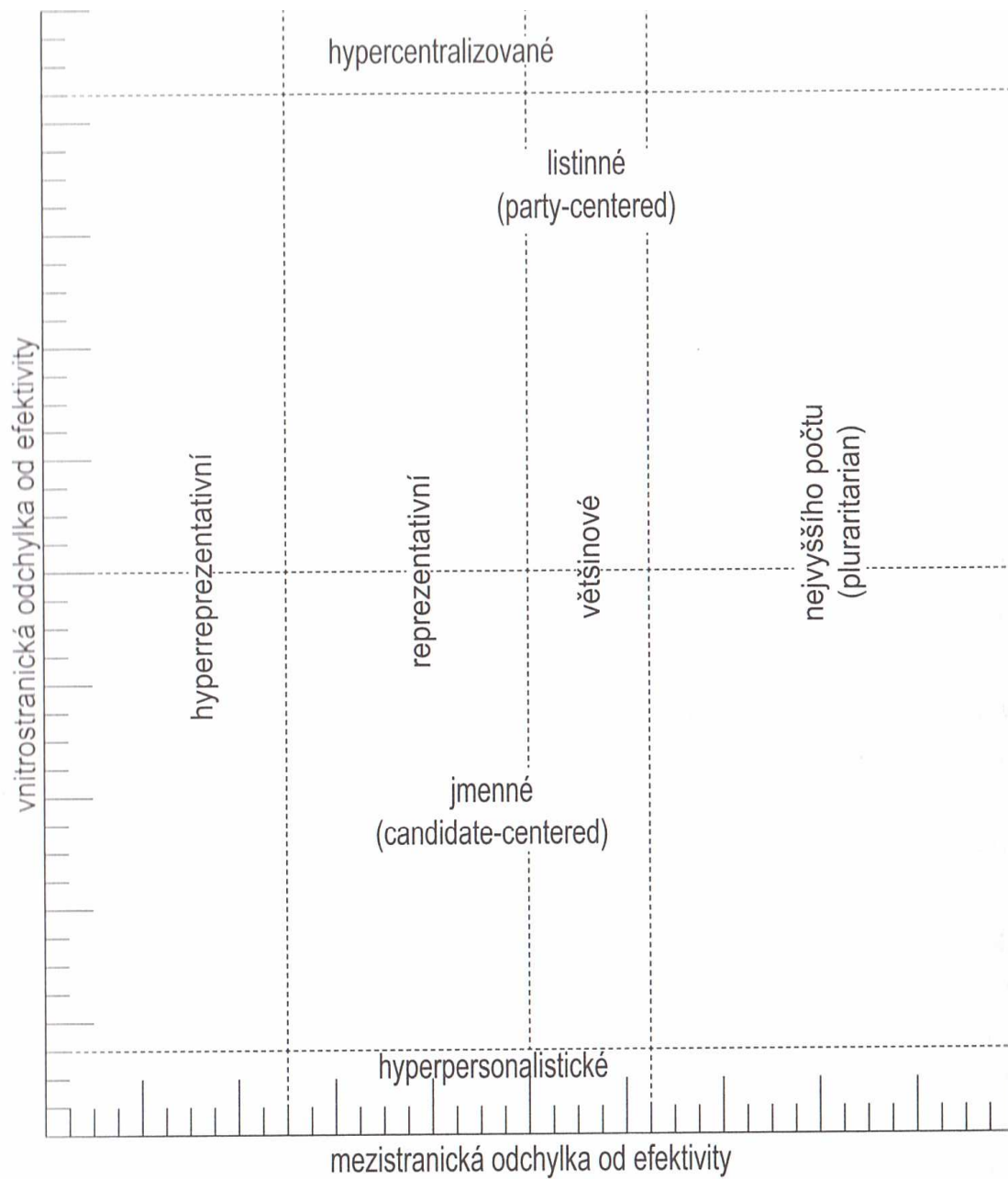
Pramen: Krejčí, O.: *Kniha o volbách*, Victoria Publishing 1994; Klíma, M.: *Volby a politické strany v moderních demokraciích*, Radix, 1998

⁶² PROROK, V., LISA, A. *Politologie*, Dobrá Voda u Pelhřimova 2003, s. 171 - 217

⁶³ CHYTILEK, R., ŠEDO, J., LEBEDA, T., ČALOUD, D., *Volební systémy*, Praha 2009, s. 204

⁶⁴ Tab.č. 4 PROROK V., LISA, A. *Politologie*, Dobrá Voda u Pelhřimova 2003, s.221

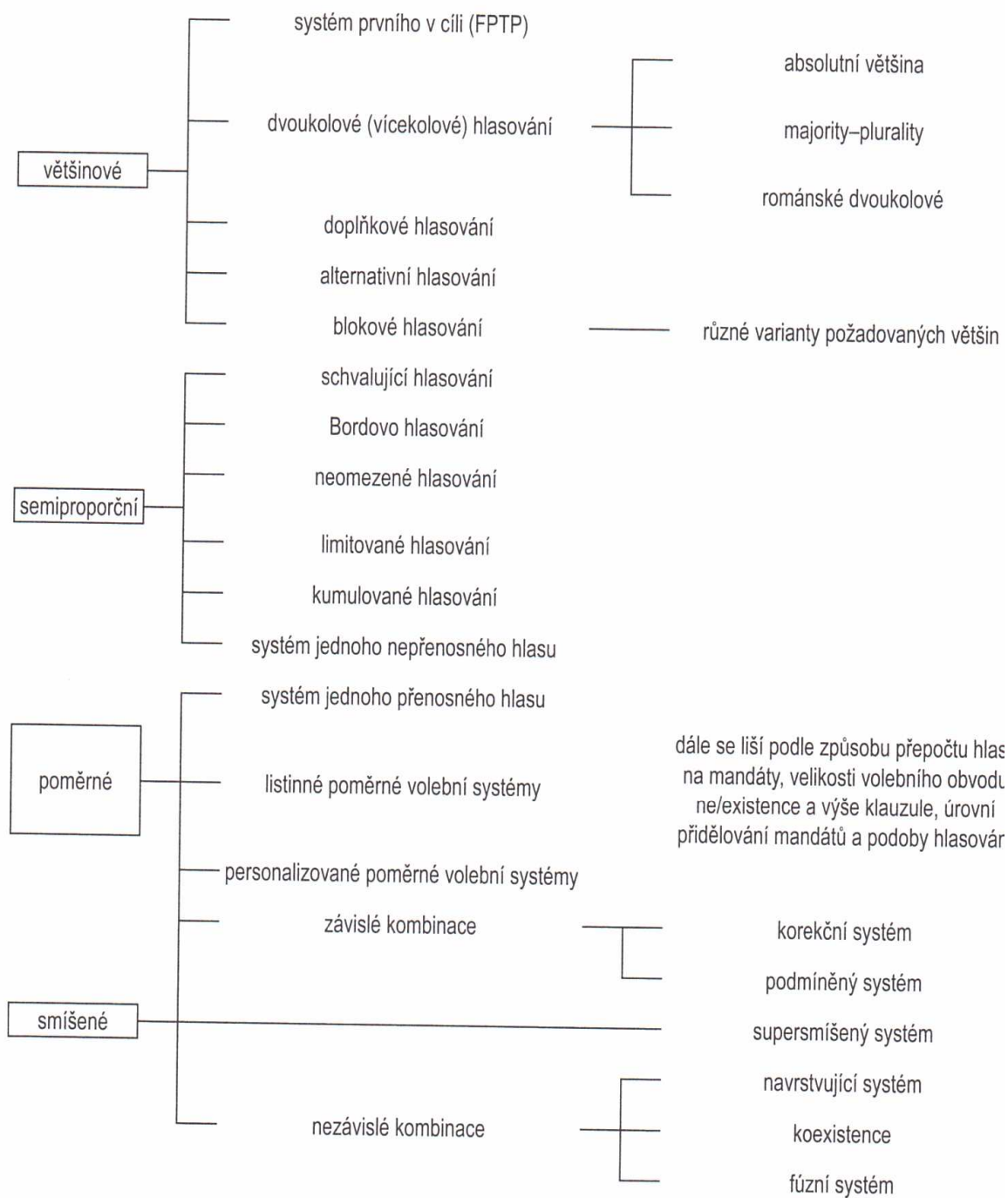
Obr. č. 4: Shugartovo schéma efektivity volebních systémů⁶⁵

Zdroj: Shugart-Wattenberg 2001: 42

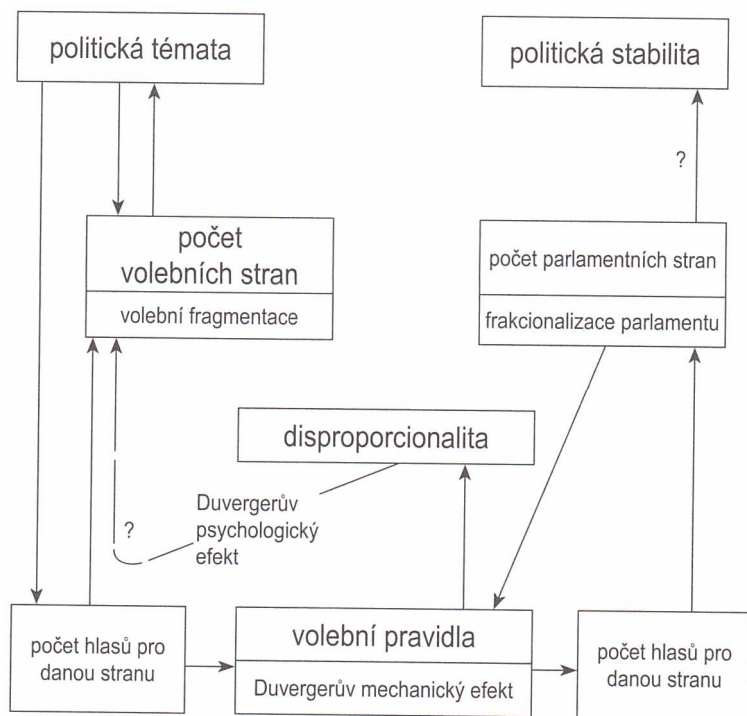
⁶⁵ Obr.č. 4 CHYTILEK, R., ŠEDO, J., LEBEDA, T., ČALOUD, D., *Volební systémy*, Praha 2009, s 106

Obr. č. 5: Klasifikace volebních systémů⁶⁶

⁶⁶ Obr.5 CHYTILEK, R., ŠEDO, J., LEBEDA, T., ČALOUK, D., *Volební systémy*, Praha 2009 s.48

Obr. č. 6: Vliv volebních systémů na politický systém⁶⁷

Zdroj: Taagepera–Shugart 1989: 64

⁶⁷ Obr.6 CHYTILEK, R., ŠEDO, J., LEBEDA, T., ČALLOUD, D., *Volební systémy*, Praha 2009 s.62

4 Vývoj pravicových stran od roku 1990 až po současnost

4.1 Vliv voleb Poslanecké Sněmovny Parlamentu ČR na český stranický systém

Při zanalyzování vývoje českého stranického systému posledních 20ti let je poměrně kontinuální. Klíčový faktor nestability je krize koaličních formulí i přítomnost izolovaného krajního pólu. Můžeme spatřit stabilitu formování systému. Počet relevantních aktérů se ustálil již od roku 1998 na pět. Vzhledem k výsledkům voleb v roce 2011 si lze všimnout změny konfigurace aktérů. Tento jev může být chápán jako příčina prohlubující krize či naděje na „uzavření“ českého stranického systému. Jde v zásadě o tyto faktory : 1) oslabení obou hlavních pólů systému na úkor nových stran; 2) dualita české pravice v podobě dvou středně velkých stran z hlediska volebního výsledku; 3) téměř úplné vyprázdnění prostoru středu stranicko – politického kontinua, posilující dostředivé účinky soutěže. Proměny jsou spojeny s posuny v hierarchii štěpením nebo minimálně dimenzí soutěže.⁶⁸

Oslabení obou hlavních pólů systému

Oba hlavní póly se oslabily na úkor nových stran. V tomto procesu hrála spousta faktorů. Dle Hanáčka převážily konjunkturální krátkodobé vlivy. Styl vládnutí i kauzy (týkající se představitelů parlamentních stran) ovlivnily voličské preference. Co se týče ČSSD, tak již v roce 2006 těsně před volbami došlo k poklesu preferencí. Bylo to dáno chybnou předvolebními kampaní. ČSSD se orientovala především na hlavního soupeře – ODS. Sice s touto strategií slavila úspěch ve volbách roce 2006 i drtivé vítězství 2008 v krajských a senátních volbách. Avšak jejich kampaň nedokázala včas zareagovat na identický přístup politické konkurence. Strategie konkurence byla postavena na vymezení vůči Paroubkovi, výrazná akcentace tématu sanace veřejného dluhu a snižování deficitu veřejného rozpočtu. Konkurenci se podařilo vystihnout ČSSD jako nositele těchto fenoménů. Skutečnosti však ukazují, že i přes vše zmíněné oslabení ČSSD není ohrožena ze svého dominantního pólu na levici. Situace v případě ODS je výrazně složitější. Vliv na volební výsledky měly kauzy (např. vládnutí ODS v Praze), nepopularita lídrů strany. Toto vyvolalo fenomén tzv.

⁶⁸ HANÁČEK, V. *Vliv voleb do PS PČR na český stranický systém* [online]. *E-polis.cz*, 22. říjen 2010. [cit. 2012-01-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.e-polis.cz/politicke-teorie/541-vliv-voleb-do-ps-pcr-na-cesky-stranicky-system.html>>.

kroužkování, vnímání ODS jako nositele odpovědnosti vládnutí posledních let. Kromě krátkodobých jevů se připojují strukturní příčiny poklesu volebních preferencí ODS.⁶⁹

Dualita české pravice

Vícepólovost české pravicové politiky je vystopovatelná již v druhé polovině 19. století. Roku 1874 dochází k rozdělení české měšťanské politické reprezentace na Národní stranu (staročechy) a Národní stranu (mladočechy). Dle Ladislava Mrklase je to základ tendence vícepólovosti české pravice. S příchodem masové politiky etablovaly tři tábory českého pravicového stranicko - politického spektra : 1) stavovský (agrárníci, živnostníci), 2) katolický (lidová strana), 3) liberálně – nacionální (občanské strany, později jednotnou národní demokracii). Tyto skupiny byly póly struktury štěpení, podle ustanovení dobové politické kultury. V důsledku historických okolností, osobních ambicí nebo jiných nesystémových prvků došlo k historickému postupu formátu pravicového stranicko – politického spektra. Pravice po volbách v roce 2006 měla již jen dvě základní větve dualismu. Vedoucí stranou pravicového spektra se pak stala ODS. Po volbách v roce 2010 ODS přišla o vedoucí postavení pravicového spektra. Nástup TOP 09 ohrozil ODS i v pozici dominantního pólu. Dualita ODS – TOP 09 lze vysvětlit pomocí Mrklasovy teze duality občanské a křesťanské pravice. TOP 09 se skládá z několika členů KDU – ČSL v čele s Kalouskem, tudíž má původ z katolického tábora. Do TOP 09 však patří bývalí členové ODA či SNK ED. TOP 09 se liší od ODS vztahem k evropské integraci tj. příslušnost k nadnárodním a stranickým rodinám. ODS v roce 2009 v Evropském parlamentu vytvořila s ostatními konzervativními evropskými stranami ECR (Evropská konzervativní a reformní frakce). Naopak TOP 09 projevila zájem o členství v Evropské lidové straně. Druhá důležitější odlišnost vychází z historických souvislostí. ODS získávala své voličské jádro především ze skupin, které chápalo polistopadovou transformaci jako úspěšný proces. Získala tím především individuální svobodu, osobní blahobyt apod. ODS získala voličstvo z vyšších sociálních vrstev a městské provenience. Mezi lety 1992 a 1996 došlo k posunu části elektorátu směrem k ČSSD, avšak nadále zůstávají nakloněni ODS. Právě tito voliči se ve volbách v roce 2010 posunuli své preference TOP 09. TOP 09 oslovují nejen pravicové

⁶⁹ HANÁČEK, V. *Vliv voleb do PS PČR na český stranický systém* [online]. *E-polis.cz*, 22. říjen 2010. [cit. 2012-01-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.e-polis.cz/politicke-teorie/541-vliv-voleb-do-ps-pcr-na-cesky-stranicky-system.html>>.

voliče, ale i městské liberály. Lze tvrdit, že TOP 09 se velmi blíží modelu pravo – středové catch – all strany.⁷⁰

Vyprázdnění středu stranicko-politického kontinua

Po volbách v roce 2010 se vyprázdnil střed stranicko-politického spektra. Věci Veřejné (VV) se sice mediálně označují za stranu středu, ovšem druhá otázka zní, zda je tato definice obhajitelná i ze systémového hlediska. Strana klade důraz na zavádění prvků přímé demokracie. VV získala výraznou podporu tzv. městských liberálů. VV jsou zajímavé z tohoto úhlu pohledu, že žádná ze stran „městských liberálů“ nedosáhla dvojciferného procenta volebního výsledku. Toto si lze vysvětlit jako krátkodobé voličské inklinace. Podle výzkumu společnosti SC&C získaly hlasy od bývalých voličů ODS, tak i ČSSD. Toto by svědčilo o VV středovém potenciálu. Jelikož však nemůžeme porovnat s ostatními stranami v systému v delším časovém období, i VV účast v koalici s ODS, potvrzuje to fakt, že jsou těžko umístitelní na pravo – levé ose politického spektra. S vyprázdněním středu souvisí ztráta KDU – ČSL v parlamentu. Ztráty relevance KDU- ČSL souvisí především s proměnou úlohy náboženství ve společnosti. Toto souvisí s identifikací strany podle Rokkanova štěpení církev – stát. Lidová strana se úzce specializovala a reprezentovala katolíky. Strana se nedokázala za posledních 20 let přeprofilovat. Má možnost se přeprofilovat do segmentu sociálních liberálů (nemusí se vším souhlasit v hodnotových východiskách, mají blízko středé socio-ekonomické dimenzi programu) nebo se přeprofilovat na nadkonfesijní liberálně – konzervativní catch – all party pravého středu. Pokus o liberálně – konzervativní catch – all party jsme mohly pozorovat v druhé polovině 90. let za Luxe. Tento pokus však nevyšel. V červnu v ruce 2009 vznik TOP 09 znamenal pokles voličských preferencí. KDU – ČSL přišla o řadu svých nejvýznamnějších představitelů – celostátních (M. Kalousek, V. Parkanová, P. Severa, A. Jílek, V. Jehlička) tak i regionálních (P. Luksa, J. Lobkowicz, J. Malý, V. Pavelka, J. Chalánková, H. Langšádlová). V některých krajích musela do kandidátních listin dávat nové tváře. To vše zapříčinilo neúspěch KDU – ČSL ve volbách. Zisk relevantního postavení KDU – ČSL je nepravděpodobný.⁷¹

⁷⁰ HANÁČEK, V. *Vliv voleb do PS PČR na český stranický systém* [online]. *E-polis.cz*, 22. říjen 2010. [cit. 2012-01-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.e-polis.cz/politicke-teorie/541-vliv-voleb-do-ps-pcr-na-cesky-stranicky-system.html>>.

⁷¹ HANÁČEK, V. *Vliv voleb do PS PČR na český stranický systém* [online]. *E-polis.cz*, 22. říjen 2010. [cit. 2012-01-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.e-polis.cz/politicke-teorie/541-vliv-voleb-do-ps-pcr-na-cesky-stranicky-system.html>>.

4.2 Události po roce 1989

Obyvatelé Československa byli nespokojeni se ztrátou národní samostatnosti a se sovětskou okupací. Lidé byli též nespokojeni s politickou nesvobodou a omezené ekonomické iniciativy. Dalším zdrojem nespokojenosti bylo autoritativní zacházení s občany. Ženy byly při obsazování řídicích míst diskriminovány a často dostávaly nižší mzdy oproti mužům, kteří byli stejně vzdělaní a měli stejné pracovní místo (což je bohužel i nyní). Hlavní příčinou zhoucení komunismu byl disfunkční sociální systém pro jiné sféry života společnosti. Myslí se tímto regres ekonomického, technologického a kulturního vývoje. Toto vše vyústilo v listopadu 1989 ke kapitulaci vládnoucí nomenklatury. Na této sametové revoluci se zejména podílelo Občanské fórum (OF).⁷²

OF

Hlavním účelem OF byl dialog občanské společnosti se státní mocí o politice. Hlavní iniciátor a vůdčí osobnost OF byl Václav Havel. OF při společném dialogu používalo dominantní instituci přechodu k demokracii „kulatý stůl“.⁷³

V červnu v roce 1990 se hlavní političtí aktéři (OF, VPN, KSČS) dohodli na politických právních zásadách vývoje do parlamentních voleb. Tato dohoda byla hlavním demokratickým mezníkem. Komunistická strana byla uznána jako legitimní součást politického spektra. Proti ní se zformovaly koalice (bývalí členové Národní fronty a aktivisti OF). Tímto byla obnovena parlamentní demokracie.⁷⁴

Tab. č. 5: Výsledky voleb do Federálního shromáždění a České národní rady v r. 1990⁷⁵

Název strany	Sněmovna lidu		Sněmovna národů		Poslanců Federálního shromáždění	Česká národní rada	
	Získané hlasy (%)	Mandátů	Získané hlasy (%)	Mandátů		Získané hlasy (%)	Mandátů
OF	53,2	68	50	50	118	49,5	127
KSČ	13,5	15	13,8	12	27	13,2	32
KDU	8,7	9	8,8	6	15	8,4	19
HSD-SMS	7,9	9	9,1	7	16	10	22

⁷² ŠAFARÍKOVÁ, V. a kol. *Transformace české společnosti 89-95*, Brno 1996, S.12-15

⁷³ ŠAFARÍKOVÁ, V. a kol. *Transformace české společnosti 89-95*, Brno 1996, S.12-15

⁷⁴ ŠAFARÍKOVÁ, V. a kol. *Transformace české společnosti 89-95*, Brno 1996, S.12-15

⁷⁵ Tab. č. 5 KOPEČEK L. *Éra nevinnosti česká politika 1989-1997*, Brno 2010, S.74

V OF byla vazby propojena vzájemnou důvěrou a společnou odpovědností. Fórum zakládala spolupráce osobností s přirozenou autoritou. Toto vše znamenalo, že se v OF paradoxně nevolilo demokraticky. Vzniklo zde vůdčí gremium. Havel viděl v tomto problému a proto odešel z čela OF. Odchodem Havla z OF začíná krize legitimacy, která OF nejprve paralyzovala a nakonec rozložila. Krize legitimacy vyústilo v politické štěpení. V r. 1991 se rozštěpilo na dva subjekty ODS (vůdčí osobnost Klaus) a OH (původní osobnosti věrní OF).⁷⁶

ODS však nebyla sama, která se vynořila na pravici politického spektra, který vznikl rozpadem OF. Lidé z Hnutí za občanskou svobodu (např. Daniel Kroupa a Pavel Bratinka) začali zakládat Občanskou demokratickou stranu (ODA). Ve srovnání s ODS byla ODA elitářská a odmítali myšlenku o přeformování strany na stranu masovou. Důkazem toho byla první konference aliance, konaná 20. října 1990, které se účastnila pouze polovina z ani ne sto členské základny. ODA již od začátku odmítala spolupráci s ODS. O případné koalici obou stran v důsledku událostí na pražském magistrátu v září 1991 si mohly jen zdát. Později se však strany usmířily. V březnu 1991 se ODA snažila o sloučení s Klubem angažovaných nestraníků. To však skončilo krachem. Angažovaní nestraníci byli na ODA příliš antikomunističtí a pro nestraníky byl nepřijatelný nejvýše postavený představitel ODA Dlouhý (exkomunista). ODA se pak chtěla součít s Liberálně demokratickou stranou. Tato strana však byla na tom hůře než ODA. Kvůli voličské viditelnosti v listopadu vyměnili zakladatele Emanuela Mandlera. Vyměnili ho za ambiciózní Viktorii Hradskou. Právě Hradská domlouvala sloučení s ODA. Nežádoucím efektem bylo rozštěpení liberálních demokratů na dva tábory: Česká část stále podporovala Mandlera a Moravskoslezskou část. Mandlerovo křídlo tuto integraci v polovině ledna odmítlo. Dne 25. 1. 1991 na zasedání liberálních demokratů si odhlasovalo vyloučení Mandlerova křídla a to bez jejich účasti. S ODA se tedy sloučila Moravskoslezská organizace liberálních demokratů. Postup Hradské však Mandlerovo křídlo úspěšně soudně zpochybnilo. Pro alianci znamenal tak kádrový a voličský přínos spojení s liberálními demokraty velice skrovný. Jeho vývoj se navíc silně odlišoval s povahou morální a čestné politiky, kterou si ODA přála prosazovat.⁷⁷

⁷⁶ KOPEČEK, M., GJURIČOVÁ, A. *Kapitoly z dějin české demokracie po roce 1989*, Praha 2008, S. 37 - 51

⁷⁷ Tab. KOPEČEK L. *Éra nevinnosti česká politika 1989-1997*, Brno 2010, S.101

4.3 Volby v roce 1992 do Poslanecké Sněmovny

Volby do zákonodárných orgánů federace se konaly 5. a 6. 6. 1992. Tradiční dělení politických stran na levicové, pravicové a střed neexistovalo. Ve volbách do ČNR kandidovalo 19 stran, do SNR 16, do FS 35 stran a hnutí. V těchto volbách vyhrála v ČR ODS v čele s Klausem, v SR HZDS s Mečiarom. Volební klauzule byla nastavena na 5% odevzdaných hlasů. V ČR do FS se dostalo 6 stran, do ČNR 8, u SR to bylo rovněž 6 stran do FS a do RNRS 5. V ČR utvořily vládní koalici ODS, KDS, ODA a KDU-ČSL. V SR vznikla koalice HZDS a SNS. Federální vládu složily největší strany – česká ODS a slovenská HZDS. Předsedou federální vlády byl J. Stránský z ODS. Úkol FS byl prostý: rychle rozdělit stát do konce r. 1992.⁷⁸

Tab. č. 6: Výsledky voleb do Federálního shromáždění a České národní rady v r. 1992⁷⁹

Název strany	Sněmovna lidu		Sněmovna národů		Poslanců Federálního shromáždění	Česká národní rada	
	Získané hlasy (%)	Mandátů	Získané hlasy (%)	Mandátů		Získané hlasy (%)	Mandátů
ODS-KDS	33,9	48	33,4	37	85	29,7	76
Levý blok	14,3	19	14,5	15	34	14,1	35
ČSSD	7,7	10	6,8	6	16	6,5	16
SPR-RSČ	6,5	8	6,4	6	14	6	14
KDU-ČSL	6	7	6,1	6	13	6,3	15
LSU	5,8	7	6,1	5	12	6,5	16
ODA	4,98	-	4,1	-	-	5,9	14
HSD-SMS	4,2	-	4,9	-	-	5,9	14
OH	4,4	-	4,7	-	-	4,5	-

4.4 Volby v roce 1996 do Poslanecké Sněmovny

Volby do Sněmovny se konaly v pátek 31. 5. a v sobotu 1. 6. 1996. V těchto volbách se začínají ve velkém objevovat volební kampaně. Důležitým momentem ČSSD se ukázalo volba hesla „Lidskost proti sobectví“ (byl to i název volebního programu). ČSSD ve svém volebním programu se snažila nabízet zrušení prodloužení odchodu do důchodu či adresného

⁷⁸ ŠAFARÍKOVÁ, V. a kol. *Transformace české společnosti 89-95*, Brno 1996, S. 105-108

⁷⁹ Tab. 6 KOPEČEK L. *Éra nevinosti česká politika 1989-1997*, Brno 2010, S. 114

systemu vyplácení dětských přídavků. Sociální demokracie chtěla přijmout zákon o prokazování původu majetku. Chtěli též zrušit lustrační zákon. ČSSD v těchto volbách vylepila daleko více plakátů než ODS. Na těchto plakátech byl nejčastěji zobrazován předseda strany ČSSD Miloš Zeman spolu s pohlednou místopředsedkyní Petrou Buzkovou. Tyto plakáty byly dobrým marketingovým tahem, který zlidšřoval sociální demokraty. Největší „tahák“ kampaně ČSSD byl autobus Zemák. Zeman se snažil inspirovat kampaní polského exkomunisty Aleksandra Kwaśniewského, který napodoboval francouzského

Obr.č. 7: Křest volebního autobusu Zemák na konci února 1996⁸⁰

socialistu Françoise Mitterranda. Volební účinek shrnul novinář Bohumil Pečinka :⁸¹*V šedi nudných předvolebních kampaní ostatních stran začal volební autobus působit na novináře jako nový, osvěžující prvek. Zemana začali doprovázet stále většinou žurnalisté a jejich oblíbenou atrakcí bylo reportérovat přímo z paluby autobusu. Propagační efekt Zemáku se tím mnohonásobil. Během několika týdnů vznikla legenda o autobusu Zemák, který přináší nové poselství prostým lidem. Výsledkem těchto kampaní ČSSD byl raketový vzestup strany z přibližně 18% na více než 26% . Ve srovnání s kampaní ČSSD a ODS měla ODS podstatně horší a dražší. Kampaň byla bezkonceptní, chyběly zde nové myšlenky. Jejich volební program běžný člověk nečetl, protože byl na 50 hustě popsaných stránkách. Kampaň ODS neměla mobilizační étos a chybělo pozitivní oslovení voličů. Atmosféru v hlavní kanceláři ODS popsal jeden z jejich zaměstnanců následovně : „(každý) si hrál na svém písečku a (...) snahou nebylo vytvořit co nejlepší kampaň, ale urvat si co nejvíc na provizích a úplatcích od různých spřátelených subdodavatelů, posílit si pozici pro další kariéru či vyřizovat si vzájemné účty“ . Volební výsledek ODS byl necelých 30%. ODS podruhé za sebou vyhrála volby, ale dosavadní vládní koalice (ODS, ODA a lidovci) ztratila většinu ve sněmovně. Získaly jen 99 křesel z 200.⁸²*

⁸⁰ Obr. 7 KOPEČEK L. *Éra nevinosti česká politika 1989-1997*, Brno 2010, S. 218

⁸¹ PEČINKA, B. *Cesta na Hrad. Ze zákulisí volebních kampaní*. Praha 2003, S. 60 Podle KOPEČEK, L., *Éra nevinosti česká politika 1989-1997*, Brno 2010 S.218

⁸² KOPEČEK L. *Éra nevinosti česká politika 1989-1997*, Brno 2010, 215- 230

Tab. č. 7: Výsledky voleb do poslanecké sněmovny r. 1996⁸³

Název strany	Získané hlasy (%)	Počet mandátů
ODS	29,6	68
ČSSD	26,4	61
KSČM	10,3	22
KDU-ČSL	8,1	18
SPR-RSČ	8,0	18
ODA	6,4	13

Rozštěpení ODS

Dne 28.11.1997 se začala štěpit ODS. V ODS vznikly 2 tábory. Jiskrou se stala kauza „sponzorů“ ODS Lájose Báce a Radjiva Linhy. Jednalo se o 7,5 miliony korun. Výkonná rada ODS oznámila jestli se nenajde do konce zasedání sponzor, dá tyto peníze na humanitární účely. Jeho jeden z možných dárců byl podnikatel Milan Šrejber, který darování peněz 24.11.1997 MF Dnes potvrdil. Štejber vlastnil firmu Moravia Steel. Firma v polovině devadesátých letech získala státní podíl ve Třineckých železáren. Dar by mohl být vnímán jako provize. Mediální lavinu umocnil Petr Kolář, který novinářům dal informaci o tom, že o tom ví Libor Novák mladší a Josef Zieleniec. Libor Novák si všechnu vinu vzal na sebe. Třesk Klausovy vlády, české pravice a éry české politiky začal dne 28. 11. 1997. V MF Dnes v vedle konference se objevil článek o „černém“ účtu ODS v zahraničí. Dopoledne Klaus řekl, že celé politické gremium dá své funkce k dispozici na kongresu. V poledne Klaus odletěl do Bosny na setkání Středoevropské iniciativy. Před odletem se Klaus dozvěděl o mimořádné celostátní konferenci lidovců. Na této konferenci se mělo jednat o jeho odchodu z vlády. Lux považoval verzi sponzoringu ODS za nevěrohodnou. Jan Ruml po telefonu s prezidentem dospěl k názoru, aby odstoupil Klaus z čela strany. Šéf KDU-ČSL na konci konference oznámil odchod z koalice a zdůvodnil nepřijatelnost Klause jako premiéra. Odchod z koalice by bylo krajní řešení. Lidovci vyjádřili zájem na setrvání ve vládě, ale bez Klause. Lux naznačil v této souvislosti jména Ivana Pilipa jako nového premiéra. V 20 hodin volal Klaus Mackovi, aby zjistil postoje politiků ODS. Klaus také vydal prohlášení. V prohlášení označil Rumlův a Pilipův čin za „vnitrostranický puč“. Macek svolal výkonnou radu strany. Na radě se probíraly různé události spojené s Klausem. Nejdůležitější z nich byly

⁸³ Tab. 7 KOPEČEK L., *Éra nevinosti česká politika 1989-1997*, Brno 2010, S.230

např.: nepřítomnost v republice, konference lidovců, jejich odchod z vlády, Rumlova a Pilipova výzva k odchodu ze strany. Klaus mohl po své zahraniční cestě věrohodně líčit v rámci Mackovy interpretace události – tedy jako oběť připraveného puče. Výsledkem všeho bylo 29. 11. 1997 jednání výkonné rady ODS. Někteří členové vypadali velmi dezorientovaně. Po těchto zmatcích lidovci opustili vládu. V ODA to také nevypadalo růžově. Pomalu se chystal její konec. Aliance se rozštěpila na frakce. Pravé křídlo vedené Maškem a Hofhanzlem vyhrožovalo, že nepodpoří koalici ve sněmovně. Kvůli vnitřnímu rozvratu oznámil v polovině září 1997 její předseda Žantovský rezignaci. O víkendu 29. a 30. 11. 1997 se konala konference ODA. Na jeho uvolněné místo si zvolili Jiřího Skalického. Ten měl fungovat jako zklidňující element ve straně. V úvodu Žantovský přišel s projevem, který tvrdě mířil na Pravou frakci. Po konferenci lidé z této frakce ukončili své členství. Započala atomizace poslaneckého klubu a strany. K faktickému štěpení ODS jeho předseda Jiří Honajzer reagoval rezignací. Za něho si zvolili Jana Černého. Protiklausovské křídlo strany nemělo větší místní podporu. Slabou stránkou bylo, že neměli jasného kandidáta. Na stranickém kongresu nakonec Klaus Rumla převálcoval. Odchod Klausovy strany do opozice v souvislosti se vznikem polopolitického kabinetu Tošovského představovalo nedobrovolné odstrčení. Dne 30. listopadu 1997 prezident oznámil svou představu o vládě. Chtěl hrát konstruktivní úlohu a při tom prosadit jeho představy o „vládě odborníků“. Na začátku prosince Havel pověřil Luxe najít nového premiéra a nastínit podobu kabinetu. Dne 12. 12. 1997 ukončil Lux svou misi a navrhl prezidentovi několik možností vlády. Premiérem se stal Tošovský. Tošovský si nechal personální rezervy. Myslel tím, že politické strany mají „nadiktovat“ své lidi. Premiér Tošovský nastínil že spoléhá na KDU – ČSL a ODA, ale i na ODS. Dne 6. 1. 1998 jednal poslanecký klub ODS. Poslanci posvětili zasednout ministrům v nové vládě a odhlasovali podporu vládě. Závěrem dodali, že čtveřice ministrů (kteří byli v ODS) nejsou za ODS. Někteří členové si ještě nezvykli na rozdělení strany. Protiklausovské křídlo nemělo moc velkou šanci se dostat na kandidátku a vzhledem ke tlaku ČSSD termín vazeb „visel ve vzduchu“, proto museli rychle jednat. Rozhodli se pro odchod ze strany a založit si vlastní stranu. Strana přijala název Unie svobody (US).⁸⁴

⁸⁴ KOPEČEK L. *Éra nevinnosti česká politika 1989-1997*, Brno 2010, S.295 - 322

Integrace KDS do ODS

Spolupráce KDS (Křesťanskodemokratické strany) a ODS, která začala v roce 1992, byla završena smlouvou, podepsanou 2. června 1995 o integraci. Do parlamentních voleb, konaných v roce 1996, strany vstoupily společně.⁸⁵

4.5 Volby v roce 1998 do Poslanecké Sněmovny

Tyto mimořádné volby do poslanecké sněmovny se konaly 19. – 20. června 1998. Navzdory „Sarajevským událostem“ dopadla ODS dobře. Se ziskem 27, 74% voličských hlasů obsadila 2. místo za ČSSD. Strana získala ve volbách v poslanecké sněmovně 62 křesel. Rýsovala se koalice ČSSD – KDU-ČSL – US, kterou podporoval Havel. Šéf ČSSD Zeman nabízel i místo premiéra Luxovi. Koalici zablokovala US v čele s Rumlem. To vyústilo v dlouhotrvající politickou krizi, kterou pak vyřešily dvě nejsilnější strany ODS a ČSSD podpisem tzv. Opoziční smlouvy.⁸⁶ Byla to dohoda o nepřímé velké koalici. Ukázalo se, že pojmy politického prava a leva, strany neberou vážně. Důvod pro „odhození“ ideologických nálepek vidíme pragmatickou touhu rozdělení moci.⁸⁷ Toto uskupení se nazývalo Čtyřkoalice. Byl to paradoxní název. Čtyřkoalice by měla být společenství čtyř koaličních stran.⁸⁸

Tab. č. 8: Výsledky voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR 1998⁸⁹

Název strany	Hlasů		Mandátů	
	abs.	%	abs.	%
ČSSD	1 928 660	32,31	74	37,00
ODS	1 656 011	27,74	63	31,50
KSČM	658 550	11,03	24	12,00
KDU - ČSL	537 013	9,00	20	10,00
US	513 596	8,60	19	9,50

⁸⁵ OBČANSKÁ DEMOKRATICKÁ STRANA [online] © Občanská demokratická strana 1991 – 2012 [cit. 2.11.2011]. Dostupný z WWW: < www.ods.cz/historie >

⁸⁶ OBČANSKÁ DEMOKRATICKÁ STRANA [online] © Občanská demokratická strana 1991 – 2012 [cit. 2.11.2011]. Dostupný z WWW: < www.ods.cz/historie >

⁸⁷ PEHE, *Vytunelovaná demokracie* Praha 2002, s. 256-261

⁸⁸ PEHE, *Vytunelovaná demokracie* Praha 2002, s. 223-224

⁸⁹ Tab. č. 8 CHYTILEK, R., ŠEDO, J., LEBEDA, T., ČALLOUD, D., *Volební systémy*, Praha 2009, s.304

4.6 Volby v roce 2002 do Poslanecké sněmovny

Konání voleb se stanovilo na 14. – 15. června 2002. Ve volbách zvítězila opět ČSSD, ODS skončila opět na druhém místě. Získali jen 24, 47% hlasů. Po těchto volbách se ODS stáhla do opozice. Vítězná soc. demokracie sestavila vládu s KDU-ČSL a US-DEU. Výsledky těchto voleb v ODS vedlo k diskuzi o směřování politiky. Vedení ODS reagovalo tím, že dá svoje funkce na kongresu k dispozici. Toho využil moravskoslezský hejtman Evžen Tošenovský. Podal si návrh na kandidaturu na předsedu strany. Klaus oznámil soustředění na volbu prezidenta a jeho nekandidaturu na předsedu strany. Klaus oznámil soustředění na volbu prezidenta a tudíž již nebude kandidovat na předsedu strany. Tošenovský po komunálních a senátních volbách svoji kandidaturu na předsedu ODS stáhl. Poté kandidaturu podali 4 významní politici. Ve dnech 13. – 15. 12. 2002 na XIV. Kongresu zvolili Mirka Topolánka. Na tomto kongresu navrhli Klause na prezidenta. Dne 28. 2. 2003 byl Klaus zvolen prezidentem. Na XV. Kongresu zvolili nového předsedu ODS – Mirka Topolánka.⁹⁰

Tab. č. 9: Výsledky voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR 2002⁹¹

Název strany	Hlasů		Mandátů	
	abs.	%	abs.	%
ČSSD	1 404 279	30,21	70	35,00
ODS	1 166 975	24,48	58	29,00
KSČM	882 653	18,51	41	20,50
Koalice (KDU – ČSL + US–DU)	680 671	14,28	31	15,50

4.7 Volby v roce 2006 do Poslanecké Sněmovny

Ve volbách ODS získala 35,38% hlasů (81 mandátů), ČSSD 32,32% (74 mandátů), KSČM získala 26 mandátů, KDU – ČSL 13, a Strana zelených 6 mandátů. Výsledek lze považovat za patový, protože levice získala 100 mandátů a nelevicové strany též 100 mandátů. Klaus pověřil předsedu vítězné strany, aby sestavil novou vládu. Topolánek se pokusil sestavit menšinovou vládu, která však nezískala v Poslanecké sněmovně důvěru. Od počátku roku 2007 strana vládla v demisi. Vytvořením nové vlády pověřil prezident opět Topolánka. Vládu sestavil z ODS, KDU – ČSL a SZ + 2 poslanci za ČSSD. Byla to velmi křehká vláda. Na listopadovém kongresu 2006 byl opět zvolen Topolánek. V roce 2008 vypršelo Klausovo funkční období prezidenta. ODS ho znovu nominovala. Ostatní strany se

⁹⁰ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD [online] © Český statistický úřad, 2012 [cit. 2.11.2011]. Dostupný z WWW: <www.volby.cz>

⁹¹ Tab. 9 CHYTILEK, R., ŠEDO, J., LEBEDA, T., ČALOUD, D., *Volební systémy*, Praha 2009, s.311

nedokázaly dlouhou dobu shodnout na protikandidátovi. Nakonec si vybraly Švejnara. 1. kolo se konalo 8. - 9. 2. 2008. Toto kolo skončilo neúspěchem, protože ani jeden z nominovaných kandidátů nedostal nadpoloviční většinu všech přítomných zákonodárců. 2. kolo se konalo 15. 2. 2008. Do tohoto kola vstoupala i Jana Bobošíková, která z nedostatečné podpory před zahájením volby svou kandidaturu stáhla. Nakonec Klause zvolili znovu prezidentem. Na XIX. kongresu ODS, který se konal v prosinci 2008, se Klaus vzdal své funkce čestného předsedy. Na tomto kongresu byl opět na další dva roky zvolen předsedou Topolánek. V roce 2009 předsedala ČR Radě EU. Předseda Evropské rady Topolánek a jeho tým se ukázali jako bleskoví diplomati při řešení mezinárodních sporů a schopností nalézat kompromisy. Úspěchy však zmařila ČSSD 24. 3. 2008. ČSSD dala návrh vládě nedůvěru, aniž by byl jasný plán co bude dál. Po dlouhých jednáních se nakonec podařilo najít koncenzus. V říjnu začíná poloúřednická vláda Jana Fishera. Na ministerské posty nominovali ODS, ČSSD a SZ. Tato provizorní vláda se protáhla více než na rok.⁹²

Tab. č. 10: Výsledky voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR 2006⁹³

Název strany	Hlasů		Mandátů	
	abs.	%	abs.	%
ODS	1 892 475	35,38	81	41,50
ČSSD	1 728 827	32,32	74	37,00
KSČM	685 328	12,81	26	13,00
KDU-ČSL	386 706	7,22	13	6,50
SZ	336 487	6,27	6	3,00

4.8 Volby v roce 2010 do Poslanecké Sněmovny

ODS sice v těchto volbách skončila opět jako druhá, to ji však nebránilo ihned po volbách jednat s TOP 09 a VV. Prezident Klaus pověřil Nečase sestavit vládu, která měla 118 mandátovou většinu v Poslanecké sněmovně. 13. července jmenovali vládu a již 10. srpna jí Poslanecká sněmovna dala důvěru.⁹⁴

⁹² OBČANSKÁ DEMOKRATICKÁ STRANA [online] © Občanská demokratická strana 1991 – 2012 [cit. 2.11.2011]. Dostupný z WWW: < www.ods.cz/historie>

⁹³ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD [online] © Český statistický úřad, 2012 [cit. 2.11.2011]. Dostupný z WWW: <www.volby.cz>

⁹⁴ OBČANSKÁ DEMOKRATICKÁ STRANA [online] © Občanská demokratická strana 1991 – 2012 [cit. 2.11.2011]. Dostupný z WWW: < www.ods.cz/historie>

Tab. č.11: Výsledky voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR 2010⁹⁵

Název strany	Hlasů		Mandátů	
	abs.	%	abs.	%
ČSSD	1 155 267	22,08	56	28,00
ODS	1 057 792	20,22	53	26,50
TOP 09	873 833	16,70	41	20,50
KSČM	589 765	11,27	26	13,00
VV	569 127	10,88	24	12,00

Ve volbách své postavení neobhájily dvě strany, které v předchozích volbách dosedly do poslaneckých lavic. Byla to Strana zelených (SZ) a Křesťanská demokratická unie – Československou strana lidová (KDU-ČSL). Znakem voleb v roce 2010 byl velmi snížený počet odevzdaných hlasů největším stranám ČSSD a ODS. Obě dvě strany získaly jen málo přes 20 procent. Je to pro tyto strany nejnižší volební výsledek za 15 let do Poslanecké sněmovny. Nově zasedly do Poslanecké sněmovny dvě nové strany TOP 09 a VV. KDU-ČSL, která má dlouholetou historii, dostala pouze 4,39 % hlasů a tudíž se do Poslanecké sněmovny nedostala. To odpovídalo přibližně 230 tisícům voličů. Při srovnání s minulými volbami ztratila více než 100 tisíc hlasujících. Druhou neúspěšnou stranou, která byla v parlamentu minulé volební období, je SZ. V minulých volbách dosáhla 6 poslaneckých mandátů a dokonce se stala součástí Topolánkovy koalice. Zisk 2,44% se rovnal necelým 130 tisícům odevzdaných hlasů. To nestačilo ani na obhájení pozice parlamentní strany.⁹⁶

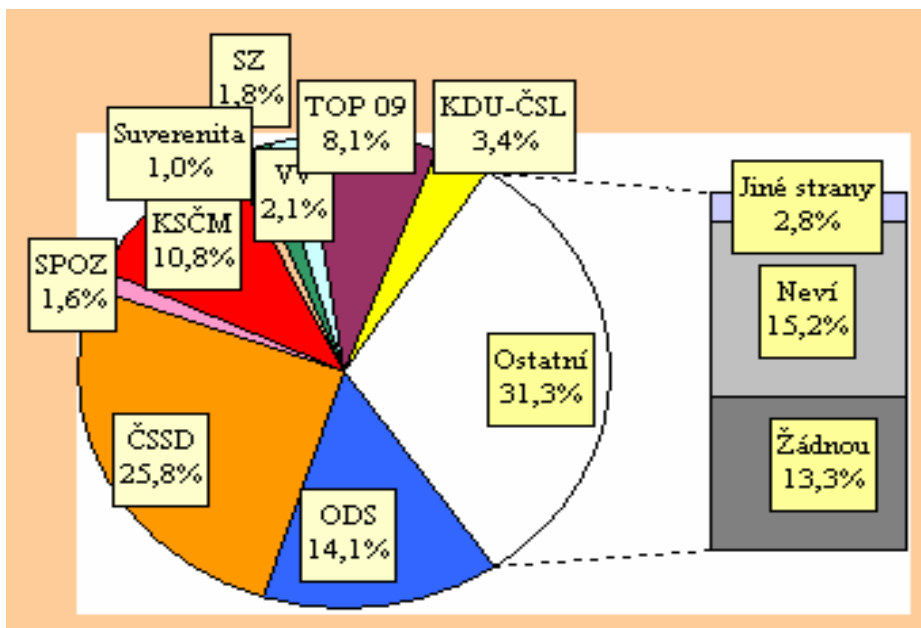
Ztráta voličů SZ lze vysvětlit jednoduše. „Zelená témata“ ostatní strany převzaly do svých programů. Tímto by šlo vysvětlit tuto ztrátu voličstva. Z Topolánkových prohlášení lze zjistit, že TOP 09 a VV byly a jsou marketingový projekt ODS. ODS totiž tušila ztrátu voličů a proto vytvořila tyto dvě strany. TOP 09 a VV vsadily na image předsedů stran. Radek John (předseda VV) představoval pro obyčejné lidi boj s korupcí a kníže Schwarzenberg zase transparentnost. Paradoxně vyšlo na povrch to, že VV jsou nejvíce korupční stranou. Samotný výrok exministra dopravy Víta Bárty svědčí o všem: „Šel jsem do politiky kvůli kšeftům“.

⁹⁵ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD [online] © Český statistický úřad, 2012 [cit. 2.11.2011]. Dostupný z WWW: <www.volby.cz>

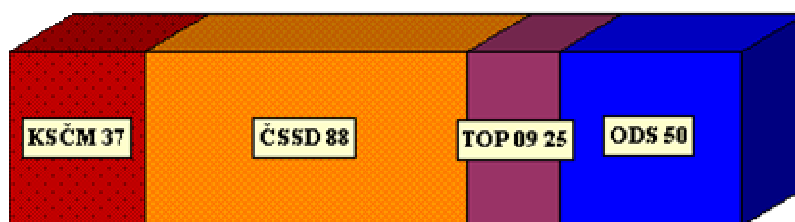
⁹⁶ Pink M., Valterová, A. Volby do Poslanecké sněmovny České republiky 2010 a jejich „alternativní“ výstupy [online]. Číslo 2-3, ročník XII, zima 2010 [cit. 5.4.2012] Dostupný z WWW: <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=414>

V letošním roce 2012 bylo několik pokusů opozice o svrnutí současné vlády, které však nevyšly. Začátkem dubna přiznala ODS, že již 14 dní se připravuje k předčasným volbám. Uvidíme, co se v příštích týdnech bude dít, zda budeme svědky nových voleb nebo větší semknutosti a spolupráce současné vlády.

Graf č. 2: Preference politických stran únor/březen 2012⁹⁷

Obr.č. 8: Předpoklad zisku mandátů jednotlivých politických stran⁹⁸

⁹⁷STEM – středisko empirických výzkumů [online] © Mikosoft Praha[cit. 8.4.2012]. Dostupný z WWW: <<http://www.stem.cz/clanek/2356>>

⁹⁸STEM – středisko empirických výzkumů [online] © Mikosoft Praha[cit. 8.4.2012]. Dostupný z WWW: <<http://www.stem.cz/clanek/2356>>

Závěr

Práce popisuje typy politických stran, jejich rozčleňování. Nastiňuje volební inženýrství.

Volby znamenaly do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky v roce 2010 oproti volbám v roce 2006 skutečně výrazný zásah do stranického systému země. Změna byla především způsobena voličským chováním. Původce přeměny (nespokojenost s dosavadní politikou, stranami, nadšení pro programy čerstvě vzniklých stran nebo jinému činiteli) souvisejí nejspíše s odsunem voličů od pravicového bloku stran, který v roce 2006 představoval pravicové strany ve Sněmovně. Propad pravicových stran byl větší než u stran levice.

Dle srovnávání všech výsledků voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky můžeme tvrdit, že pravicové spektrum je velice proměnlivé. Strany se v průběhu pár let změnily. Pouze jedna zůstala – ODS. SZ se už nejspíše do Poslanecké sněmovny nedostane, protože nemůže nabídnout originální „zelený“ program. Zelenou problematiku řeší většina politických stran. Dnes se KDU-ČSL pohybuje na hranici volitelnosti. Průzkumy veřejného mínění ukazují, že by stranu volilo přibližně 4,5%.

Na základě prognóz voleb 2012 by ČSSD získala 73 mandátů, ODS 49 mandátů, KSČM 38 mandátů, TOP 09 společně se Starosty a nezávislími 40 mandátů. Z toho tudíž vyplývá porážka současné vládní koalice. ODS a TOP 09 by společně získaly jen 89 mandátů. ČSSD by si mohla zvolit jakéhokoli partnera pro většinovou koalici. S levicovou KSČM by měli 111 mandátů, s TOP 09 dokonce 113 mandátů. VV by se do sněmovny nedostaly.

Vztahy mezi různými politickými postoji a hodnotami se jeví na hodnotově založenou levo-pravou orientaci. Právě tyto dimenze se proměňují dle toho, jak se političtí aktéři umisťují na pravo-levé ose. Tato osa odlišuje sympatizanty levice (KSČM, ČSSD), středu (KDU-ČSL, ODA) a pravice (TOP 09, ODS). Výsledky voleb ve společnosti, hodnotově odlišné, vždy frustrující pro ty, jejichž političtí aktéři jsou „poraženi“. S tím pak souvisí vnímání výhry oponenta jako velkou hrozbu. Na české politické scéně se tento boj odehrává mezi největšími stranami ODS a ČSSD. Rozhodování, kterou stranu zvolíme, závisí na krystalizaci, image těchto stran a na relevantních hodnotách. Hluboce zakořeněné hodnoty i

povrchové od určité míry přeměňují politické preference. Po revoluci lidé nadšeně přijímali pravicové myšlenky (ekonomicky – liberální), přestože jejich politická orientace (subjektivní i objektivní) byla levicová. Levicovní voliči se začínají velmi diferencovat od pravicových voličů a i mezi voliči občanských stran a stran levicových. V dnešní společnosti začínají převažovat levicové hodnoty, proto se v následujících volbách dá očekávat vítězství levice.

Seznam použité literatury

Literární zdroje

ADAMOVIČ, K., KRÍŽKOVSKÝ L. *Politologie*. Praha: CODEX Bohemia, 1997. 381 S. ISBN 80-85963-22-1.

BANKAWICZ, M. *Státní převrat*. Praha: Dokořán, 2010. 118 S. Překlad: Michal Kubát
ISBN 90978-80-7363-294-6.

ČMEREK, J., BUBENÍČEK, V., ČAPEK, J. *Demokracie v lokálním politickém prostoru*, Praha: Grada Publishing, 2010. 224 S. 2010 ISBN 978-80-247-3061-5

DANICS, Š. *Základy vědy o politice*, České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2009. 176 S. ISBN 978-80-86708-89-8.

DAVID, R. *Politologie*. Olomouc: FIN, 1996, 2. opravené a rozšířené vydání , 375 S, ISBN 80-7182-030-X.

DVOŘÁKOVÁ, V. a kol. *Komparace politických systémů I*, Praha : Oeconomica, 2003. 265 S.
ISBN 80-245-0534-7

CHYTILEK, R., ŠEDO, J., LEBEDA, T., ČALOUD, D., *Volební systémy*, Praha: Portál, 2009. 376 S. ISBN 978-80-7367-548-6

KOPEČEK L. *Éra nevinnosti česká politika 1989-1997*, Brno: Barrister &Principal, 2010. 377 S. ISBN 978-80-87029-98-5

KOPEČEK, M., GJURIČOVÁ, A. *Kapitoly z dějin české demokracie po roce 1989*, Praha : Paseka , 2007. 320 S. ISBN 978-80-7185-876-8

PEHE, *Vytunelovaná demokracie* Praha: Academia, 2002. 334 S. ISBN 80-200-1001-7

PROROK, V., LISA ,A. *Politologie*. Dobrá Voda u Pelhřimova: Aleš Čeněk, 2003. 223 S. ISBN 80-86473-31-7.

ŠAFARÍKOVÁ, V. a kol. *Transformace české společnosti 89-95*, Brno: Doplněk, 1996. 300 S.
ISBN 80-85765-57-8

TÓTH, R., KRNO, S., KULAŠIK, P. *Stručný politologický slovník*. Bratislava : Uniapress, 1991, 79 s.,
ISBN 80-85313-18-9.

ŘÍHOVÁ, B. *Úvod do současné politologie*, Praha: Portál, 2002. 208 s. ISBN 80-7178-628-4.

Elektronické zdroje

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD [online] © Český statistický úřad, 2012 [cit. 2.11.2011]. Dostupný z WWW: www.volby.cz

HANÁČEK, V. *Typologie českého stranického systému po roce 1989* [online]. E-polis.cz, 21. říjen 2010. [cit. 2011-12-11]. Dostupné z WWW: <<http://www.e-polis.cz/politicke-teorie/540-typologie-ceskeho-stranickeho-systemu-po-roce-1989.html>>. ISSN 1801-1438.

HANÁČEK, V. *Vliv voleb do PS PČR na český stranický systém* [online]. E-polis.cz, 22. říjen 2010. [cit. 2012-01-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.e-polis.cz/politicke-teorie/541-vliv-voleb-do-ps-pcr-na-cesky-stranicke-system.html>>. ISSN 1801-1438

KOPEČEK, L. *Aplikace rokanovské teorie cleavages na české politické strany na počátku éry masové politiky* [on/line] Středoevropské politické studie, Číslo 2-3, ročník IV, jaro-léto 2002 [cit. 2.11.2011]. Dostupný z WWW: <<http://www.cepsr.com/index.php?ID=12>> ISSN 1212-7817.

OBČANSKÁ DEMOKRATICKÁ STRANA [online] © Občanská demokratická strana 1991 – 2012 [cit. 2.11.2011]. Dostupný z WWW: < www.ods.cz/historie>

PROFANT, T. *Slovenská demokratická a křesťanská unie - kartelová strana?* [online] Středoevropské politické studie, Číslo 1, ročník VI, zima 2004 [cit. 2.11.2011]. Dostupný z WWW: <<http://www.cepsr.com/index.php?ID=22>> ISSN 1212-7817.

STEM – středisko empirických výzkumů [online] © Mikosoft Praha [cit. 8.4.2012]. Dostupný z WWW: <<http://www.stem.cz/clanek/2356>>

Seznam tabulek

Tab. č. 1: Charakteristika některých rozdílů mezi tzv. levicí a pravicí

Tab. č. 2: České parlamentní strany z období 1992-2002

Tab. č. 3: Vývoj politické orientace vzdělanostních skupin od roku 1990 (sebezařazení na škálách levice-pravice, vyučení-vysokoškoláci)

Tab.č. 4: Srovnání poměrného a většinového volebního systému

Tab. č. 5: Výsledky voleb do Federálního shromáždění a České národní rady v r. 1990

Tab. č. 6: Výsledky voleb do Federálního shromáždění a České národní rady v r. 1992

Tab. č.7: Výsledky voleb do poslanecké sněmovny r. 1996

Tab. č. 8: Výsledky voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR 1998

Tab. č. 9: Výsledky voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR 2002

Tab. č. 10: Výsledky voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR 2006

Tab. č.11: Výsledky voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR 2010

Seznam grafů

Graf č. 1: Schéma klasifikace politických stran od A. Müllera představující zdokonalení klasického pravolevého spektra

Graf č. 2: Preference politických stran únor/březen 2012

Seznam obrázků

Obr. č. 1: Strategické efekty alternativního hlasování v mezistranické dimenzi

Obr. č. 2: Smíšené volební systémy podle Massicotteho a Blaise

Obr. č. 3: Smíšené volební systémy podle Shugarta a Wattenberga

Obr. č. 4: Shugartovo schéma efektivity volebních systémů

Obr. č. 5: Klasifikace volebních systémů

Obr. č. 6: Vliv volebních systémů na politický systém

Obr. č. 7: Křest volebního autobusu Zemák na konci února 1996

Obr.č. 8: Předpoklad zisku mandátů jednotlivých politických stran

Seznam přednášek

STRNAD, Š, přednáška, 23.2.2012, VSERS